

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Кваліфікаційна робота за рівнем магістра

на тему:

**УЖИВАННЯ ПРЕДИКАТИВ ДЕСТРУКЦІЇ
ДЛЯ СТВОРЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ У РОМАНАХ РЕЯ БРЕДБЕРІ
«451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» ТА «ІЗ ПРАХУ ПОСТАЛІ»**

Студента групи ФП 2021

Економіко-гуманітарного факультету

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови

та літератури (переклад включно),

перша – англійська

Хруща Андрія Вікторовича

До захисту

Науковий керівник:

канд. філол. н., доцент Боговик О. А.

«10» грудня року

Завідувач кафедри

Власова

Власова

професор Власова Т. І.

(підпис) (прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

UKRAINIAN STATE UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGIES

DEPARTMENT OF PHILOLOGY AND TRANSLATION

Master's Degree Diploma Paper

**The use of destruction predicates in creating a worldview in Ray Bradbury's
“451° Fahrenheit” and “From the Dust Returned”**

Group 2021

Faculty of Economics and Humanities

Speciality 035 Philology

Specialization 035.041 Germanic Languages
and Literatures (Translation Included), Major

Language – English

Khrushch Andrii

Research supervisor:

Candidate of Philological Sciences,

Assistant Professor

Bohovyk O. A.

Dnipro – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Кваліфікаційна робота за рівнем магістра

на тему:

**УЖИВАННЯ ПРЕДИКАТИВ ДЕСТРУКЦІЇ
ДЛЯ СТВОРЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ У РОМАНАХ РЕЯ БРЕДБЕРІ
«451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» ТА «ІЗ ПРАХУ ПОСТАЛІ»**

Студента(ки) групи ФП 2021

Економіко-гуманітарного факультету

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови

та літератури (переклад включно),

перша – англійська

Хруща Андрія Вікторовича

До захисту

Науковий керівник:

канд. філол. н., доцент Боговик О. А.

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____ професор Власова Т. І.

(підпис) (прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Дніпро – 2021

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

UKRAINIAN STATE UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGIES

DEPARTMENT OF PHILOLOGY AND TRANSLATION

Master's Degree Diploma Paper

**The use of destruction predicates in creating a worldview in Ray Bradbury's
“451° Fahrenheit” and “From the Dust Returned”**

Group 2021

Faculty of Economics and Humanities

Speciality 035 Philology

Specialization 035.041 Germanic Languages
and Literatures (Translation Included), Major

Language – English

Khrushch Andrii

Research supervisor:

Candidate of Philological Sciences,

Assistant Professor

Bohovyk O. A.

Dnipro – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ КАТЕГОРІЇ У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	8
1.1. Категорія предиката	8
1.2. Семантична класифікація предикатів деструкції	12
1.3. Специфіка дієслівного предиката в англійській мові	21
1.4. Дієслова руйнування у системі предикатів	22
1.5. Формування мовної картини світу у романах Рея Бредбері	34
Висновки до першого розділу	40
РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	41
2.1. Проблеми і задачі семантичних досліджень	41
2.2. Методики аналізу предикатів у мовознавстві	45
Висновки до другого розділу	47
РОЗДІЛ III. СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРЕДИКАТІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ У РОМАНАХ РЕЯ БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» ТА «ІЗ ПРАХУ ПОСТАЛІ»	48
3.1. Дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта (руйнування мікроструктури)	48
3.2. Дієслівні предикати на позначення зміни зовнішньої форми суб'єкта (руйнування макроструктури)	54
3.3. Дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта	62
Висновки до третього розділу	74
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	79
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Сучасні мовознавці не залишають поза увагою вивчення семантичних класів дієслів, що пов'язано з актуальністю дослідження функціонально-сміслової сторони мови, а також з тим, що саме дієслівна лексика позначає не окремі явища, а явища-ситуації, явища-дії. У пропонованій роботі ми розглядаємо дієслівні одиниці як засоби репрезентації деструктивності в межах художнього тексту. Вибір вербативів як твірної бази зумовлений тим, що дієслова посідають центральне місце в системі мови, адже «речення без дієслова чи без предикативного слова не існує» [37, с. 91], що зумовлює їх «великі словотворчі можливості для поповнення словникового складу» [18, с. 44].

Пізнати специфіку процесу мислення якнайкраще можна за допомогою слів, а вивчення «семантики і сполучуваності слова – це шлях до пізнання етнокультурного світогляду, адже межі концептуального та культурного світу людина визначає з допомогою мови» [10, с. 6]. На думку дослідників, мова художньої літератури максимально наближена до розмовного стилю, спирається на розмовну стихію, фіксуючи динаміку життя соціуму та моделюючи її в художньому світі тексту [4; 5]. Автори створюють свої твори з опорою на розмовний стиль, тож для мови літератури, серед інших характерних рис, притаманні антинормативність, агресивність, десемантизація та деструкція.

Особливо важливим, на наш погляд, є вивчення дієслів на матеріал художньої літератури, оскільки, як зазначає Г. О. Вінокур, такий підхід дозволяє «з'ясувати стан цієї мови в цю епоху, в цьому соціальному середовищі та в межах даної території» [17, с. 36], розглянути особливості функціонування мовної системи, а також розкрити та описати закономірності авторського стилю, авторське вживання мовних одиниць.

Основною метою філологічної інтерпретації художнього твору, згідно з класичним трактуванням Л. В. Щерби, є «демонстрація тих лінгвістичних засобів, за допомогою яких виражається ідейний та пов'язаний з ним емоційний зміст літературних творів» [54, с. 7]. Саме аналіз мови дає наукове підтвердження

філологічної інтерпретації як особливого типу пізнання, як «способу взаємоузгодження форми тексту з його змістом» [28, с. 6].

Актуальність дослідження визначається насамперед зацікавленням сучасної лінгвістичної науки проблемами актуалізації окремих концептуальних фрагментів дійсності, увагою до мовних засобів репрезентації деструктивних компонентів у художньому тексті, що враховує людський фактор у мові та розглядає останній у тісному взаємозв'язку з мисленням та практичною діяльністю людини.

Дієслова з деструктивною семантикою, які становлять один із найбільших та найуживаніших тематичних класів предикатів як в англійській, так і в українській мовах, досить повно досліджені з точки зору їх формотворчої, словотвірної, морфологічної та синтаксичної організації [2; 30, с. 152–156; 39, с. 50–56; 38; 34]. Однак одиниці, які становлять цю лексико-семантичну групу, дотепер не аналізувалися на матеріалі художніх творів Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі».

Виокремлення у різні семантичні групи та вивчення дієслівної лексики сприяє укладанню корпусу мов, уточненню словникового складу у сучасному мовознавстві, аналізу мовних уподобань мовців та добору лексичних одиниць письменників, що характеризує їх ідіостиль.

Об'єктом дослідження є дієслівна лексика, яка використовується для передачі деструктивних явищ та ситуацій у творах американського письменника Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі».

Предметом дослідження є семантична типологія предикатів деструкції на матеріалі творів Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі».

Мета дослідження – диференціювати предикати деструктивної залежно від їх семантики, виявити закономірності та особливості функціонування дієслівної лексики, що виражає деструктивні (руйнівні) явища та ситуації у творах Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі».

Ця мета зумовила конкретні **завдання** дослідження:

- виокремити дієслівну лексику, яку Р. Бредбері використовує для позначення деструктивних явищ та ситуацій у зазначених творах;
- характеризувати наукові методи для здійснення дослідження;
- проаналізувати місце дієслівного предиката в англійській мові, окреслити особливості його функціонування у художньому тексті;
- здійснити спробу типологізації предикатів деструкції залежно від характеру їхнього вживання;
- описати особливості вживання дієслів деструктивної семантики на матеріалі творів Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху постали».

Відповідно до поставлених завдань та специфіки об'єкта дослідження в роботі були використані такі **методи**:

- метод суцільної вибірки – для вибору необхідних для аналізу лексичних одиниць;
- філологічний – для аналізу художніх текстів щодо втілених у них мовних особливостей;
- структурний – для систематизації та типології дієслівних лексем деструкції;
- кількісний аналіз – для забезпечення достовірності здобутих результатів дослідження;
- описовий – для інтерпретації мовного матеріалу, що включає компонентний та контекстуальний аналіз за допомогою яких прослідковуються зміни у смисловій структурі дієслівної словоформи.

Теоретичне значення. Результати магістерської роботи можуть послужити матеріалом для подальших досліджень дієслівних лексем та типологізації предикатів деструкції, укладання корпусу мов; вивчення мовних особливостей текстів художньої літератури та ідіостилю письменників.

Практична вагомість роботи обумовлена можливістю застосування висновків та матеріалів дослідження з метою вдосконалення розуміння тексту та

його адекватної інтерпретації; для створення лекційних курсів з англійської мови, художньої літератури, лінгвістики.

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків до всієї роботи та резюме. Обсяг дипломної роботи – 91 сторінка, з них основного тексту – 75 сторінок. Список використаної літератури охоплює 76 позицій (у тому числі 21 іноземними мовами).

РОЗДІЛ І

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ КАТЕГОРІЇ У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

1.1. Категорія предиката

Питання про предикат, предикацію та предикативність дотепер залишається у полі зору граматистів, адже «дотепер у мовознавчій літературі немає єдиного потрактування терміна «предикат» та загальноприйнятої семантичної його типології [7, с. 24].

Оскільки при обговоренні граматичних і синтаксичних особливостей мов різних типів часто доводиться оперувати категоріями «предикація», «предикативність», «предикативні відносини» і «предикативний зв'язок», то необхідно визначитися, який зміст вкладати в ці категорії.

Предикат (сказане) є терміном логіки і мовознавства, що позначає частину судження – те, що висловлюється про суб'єкт. Це не будь-яка інформація про суб'єкт, а вказівка на ознаку предмета, його стан і ставлення до інших предметів.

У мовознавстві цей термін був замінений на «присудок», що дозволило уникнути термінологічного змішання логічних і граматичних категорій.

Як відомо, присудок (предикат), один з головних членів речення. Він дає інформацію про людей або предмети, що вони роблять або що з ними відбувається.

За визначенням, яке подається у Словнику Української Мови (СУМ), **присудок** – це «один із двох головних членів двоскладного речення, що означає дію або стан предмета, вираженого підметом; предикат» [42, с. 53], тобто предикат судження.

З «присудком» асоціюється формальний аспект цього члена речення, а з «предикатом» – змістовний [3, с. 392]. Предикат (у логічному сенсі терміна) може бути представлений в реченні тільки ознаковим значенням, тоді як

присудок допускає будь-який вид інформації [51, с. 392]. Німецький граматист І. Вайсберг дає наступне потрактування терміна, чітко окреслюючи його логічну та граматичну природу:

1. Член речення, який утворюється за допомогою змінюваного дієслова (особистих форм) і стоїть у розповідному реченні на другому місці, називають предикатом. Предикат – це найважливіша частина речення. Він надає інформацію про людей або предметів, що вони роблять або що з ними відбувається.

2. Предикатом (lat. Praedicatum, gr. Katêgorêma, katêgoroumenon) називають (позначають) частину судження, яку містить висловлювання. При природному утворенні судження, суб'єкт є визначеним поняттям, а предикат визначенням, причому предикат містить найбільш важливий результат судження [75, с. 125].

Речення можуть бути утворені без суб'єкта. Так у певних видах речень суб'єкт відсутній, наприклад, у спонукальних реченнях, де предикат стоїть у формі імперативу: *“Come to me! Come on ahead!”*

У деяких пасивних конструкціях також відсутній суб'єкта, тому що дієслово не має доповнення в знахідному відмінку для позначення суб'єкта: *“He can be easily helped.”*

Предикат не розглядається у якості вказівки на існування чогось, а речення типу *“Pegasus (does not) exist”*, відповідно до такого трактування, не виражають судження. Вказівка на ім'я предмета теж визначається як предикат: *“This boy – Robert”*, а також вказує на тотожність: *“Descartes is Cathesius”*. Набувши широкого вжитку у логіці, поняття предикат було замінено поняттям пропозиційної функції, аргументи якої представлені актантами (термами) – суб'єктом і об'єктами [35, с. 71].

У мовознавстві для деяких мов термін предикат використовується для позначення члена речення (граматичний предикат), що відповідає повідомленню, а також позначає «ядерний» компонент або центральну синтаксему у реченні. Так, у «західноєвропейському мовознавстві термін «предикат» було використано на означення частини речення, що відповідає

повідомлюваному, а також головного компонента цієї частини (англ. predicate, нім. Prädikat, ісп. predicado, італ. predicato). В українській та деяких інших слов'янських мовах натомість уживають його кальку: укр. присудок, рос. сказуемое, білорус. выказнік, болг. сказуемо, польс. orzeczenie» [7, с. 26 – 27].

Предикатом називають також загальну логічну властивість будь-якого висловлювання, або думки, її спрямованість на актуалізацію повідомлення. Цей аспект поняття предиката співвідносний із поняттям предикації, основна риса якої є співвіднесеність із дійсністю та з поняттям «пропозиція». Найважливішим висновком у трактуванні предиката стало визнання його провідної, домінуючої ролі в реченні, що вперше був обґрунтований у роботах Л. Тен'єра та Ш. Баллі, а пізніше детально висвітлений у наукових працях Ч. Філлмора [46, с. 369 – 493].

Предикат знаходиться в предикативному відношенні до суб'єкта. Поняття «предикативні відносини» або «предикативний зв'язок» вживається на позначення відносин, що з'єднують підмет і присудок, а також суб'єкт і предикат.

До переліку зазначених синтаксичних понять долучаємо поняття «предикативність», тобто синтаксична категорія, яка формує речення і співвідносить зміст речення із дійсністю. Таким чином утворюється одиниця повідомлення. Іншими словами, кожному реченню властива «предикативність», без якої речення не існує.

Поняття предикативність не є тотожним до поняття предикативних відносин між суб'єктом і предикатом, адже предикативність конкретизується в кожному реченні за допомогою певної модальності – вид співвідношення повідомлення із дійсністю та темпоральність – уточнення повідомлення із вказівкою на час.

Оскільки предикативне відношення є найбільш вільним синтаксичним зв'язком, позицію присудка можуть займати різноманітні форми слів, словосполучень і навіть речень, які відповідають своїм змістом функції повідомлення. Предикативність також може бути характерною не лише для присудка, але і для членів речення або їх елементів, які не є присудком, адже в

ролі присудка може виступати не тільки дієслово, а й будь-яка інша частина мови, при цьому вона отримує спеціальні предикатні показники.

Таким чином, хоча предикативність етимологічно і означає «властивість присудка» або «присудок», вона ширша за поняття присудка.

Предикативність є ознакою найвищого щабля абстракції і відрізняє речення від слова. Так, наприклад, речення “*Rain!*” не є тотожним лексичній одиниці “*Rain*”, модифікуючи в реальність ірреальність, а також створюючи темпоральне відношення повідомлюваного до теперішнього, майбутнього або минулого часу: “*It was raining*” – “*It’s going to rain*” – “*It is raining*”. Серед синтаксичних конструкцій “*flying bird*», «*bird flight*» і “*bird is flying*” лише остання характеризується функціональною якістю – предикативністю. У такому разі очевидно, що неважливо який із головних членів буде суб’єктом судження, а який предикатом, адже, як підмет, так і присудок може бути як суб’єктом, так і предикатом судження, залежно від контексту. Наприклад, у реченні “*The bird is flying*” предикат визначається шляхом відповіді на питання: «*Що робить птах?*» – предикат “*flying*”, а «*Що летить?*» – предикат “*the bird*”.

Отже, предикат це такий член бінарної структури судження, в якому щось висловлюється (стверджується або заперечується) про інші члені – суб’єкти, причому відношення між членами судження зводиться до атрибутивного зв’язку. Предикат відображає наявність або відсутність тієї чи іншої ознаки у предмета.

Найзагальнішим протиставленням, завдяки якому всі предикати діляться на дві великі групи, є наступні ознаки: *істотність*, *позачасовість*, *випадковість*, *епізодичність*. Такий поділ чітко розмежовує предикати на два типи: предикати «властивості» (якості) та предикати, що позначають «явища». Перші вказують на відносно незалежну від плину часу характеристику предмета і водночас описують навколишній світ, для якого притаманна відповідна предикація.

Предикат вказує на ознаку предмета, його стан і відношення до інших предметів. Це універсальна семантична категорія, оскільки притаманна людській мові взагалі та пов’язана з мовним вираженням різноманітних категорій розумової діяльності людини.

1.2. Семантична класифікація предикатів деструкції

Семантичній класифікації предикатів присвятили свої наукові розвідки учені різних лінгвістичних шкіл. Узагальнимо відомі концепції, які представлені у мовознавстві і які стали своєрідним поштовхом для більш детальних класифікацій.

Перша спроба таксономії предикатів належить Аристотелю, який виокремив 10 категорій: Сутність (Субстанція), Кількість, Якість, Відношення (Релятивність), Місце (Де?), Час (Коли?), Положення, Стан, Дія, Страждання, які науковець «назвав найвищими сутностями об'єктивного буття і які постали основою структурних схем речення» [9, с. 480].

Класифікація, запропонована Л. В. Щербою, посідає особливе місце, адже ім'я науковця пов'язують з формальним підходом у цій галузі. Він виокремив три типи предикатів: дії, процесу (виражаються дієсловом); стану (зв'язка + слово категорії стану); якості (зв'язка + прикметник) [49].

Ще одна класифікація, яка безперечно заслуговує на вивчення, була представлена у роботах З. Вендлера, який розподілив предикати за наступними критеріями: можливість вживатися у тривалій формі (недоконаний вид), здатність поєднуватися з обставинами часу [74, р. 95–147]. Важливість зазначеною класифікації для мовознавчої науки вбачається в тому, що запропонована функціонально-семантична класифікація, зазнавши певних змін, стала базовою для вивчення категорійно-лексичної семантики дієслів.

Інший погляд на проблему класифікації предикатів належить О. М. Селіверстовій, яка, пристосувавши семантичну базу під формально-морфологічну класифікацію, довела тісний зв'язок між мовною формою і смисловим змістом навіть на класифікаційному рівні. Науковиця, враховуючи семантичні параметри, виділяє сім груп предикатів з наступними значеннями: дії, процесу, стану, якості, класу та зв'язку, знаходження в просторі, потенційності [40, с. 78].

О. М. Селіверстова та Т. В. Булигіна виокремлюють предикати дії, процесу, стану, властивості, якості, явища, класу [40].

Отже, «дотепер у спеціальній літературі не існує цілісного аналізу предикатів знання та їхнього функціонування в семантико-синтаксичній структурі речення» [9, с. 484]. Зосібна науковець Т. Б. Алісова зазначає, що «у лінгвістичній літературі поки ще не існує загальноприйнятої класифікації предикатів, заснованій на точно визначеній кількості їхніх диференційних змістових компонентів» [1, с. 97].

Підвищення уваги до семантики дієслів, характерне для лінгвістичних робіт останніх років, знаходиться в прямій залежності від провідної ролі цієї частини мови в реченні, а також від її потенціалу утворювати нові смисли [23, с. 153].

Наукові розвідки пропонують дослідження предикативних відносин враховуючи різні параметри. Так, наприклад, будь-яке дієслово можливо описати з опорою на рольові функції, приписувані предикатом ситуаційним актантом. Варто зазначити, що складність виокремлення таких ролей впливає на велику різноманітність класифікацій предикатів в залежності від рольової семантики [31, с. 154].

Існує підхід щодо класифікації предикатів, враховуючи темпоральні характеристики. Подібна класифікація дозволяє точно визначити параметри функціонування дієслів, а також умови їх застосування, оскільки вона демонструє механізми варіювання семантики дієслів в залежності від їх взаємозв'язку з віссю часу [32, с. 272]. Вибір вербативів зумовлений їхньою здатністю змінюватися у часі, а «лексична семантика дієслова найбільш функціональна та максимально пристосована до ролі предиката» [11, с. 6].

Ознакою, що відрізняє предикати стану від предикатів дії та процесу, є статичність / нестатичність. Важливо, що суб'єкт стану завжди відрізняється пасивністю, оскільки стан завжди направлено на свій суб'єкт. Це ріднить стан з якостями, складовими елементів, що утворюють об'єкт взагалі або в якийсь

окремий період його існування. Якості є такі ознаки об'єкта, які пов'язують його з віссю часу.

Предикати дії та процесу розрізняються за ознакою агентивності або неагентивності суб'єкта, відповідно до якого суб'єкт процесу може грати неагентивну, але головну роль у протіканні цього процесу, або відчувати на собі вплив зовнішньої стосовно нього сили.

Стосовно предикатів зв'язку, то вони позначають зв'язок у відриві від дій, процесів, якостей, положення в просторі. Їх суб'єкт грає певну (хоча і неагентивну) роль в характеристиці цих питань. Протилежні їм за значенням предикати дії та стану надають суб'єкту ознака пасивно [2, с. 86].

Говорячи про просторові предикати, відзначимо, що вони комбінуються виключно з прислівниками, які позначають тривалість перебування в якомусь просторі і по-різному співвідносяться з віссю часу, що залежить від типу простору.

Предикати потенційності позначають конкретне становище своїх денотатів на часовій вісі або потенційний момент дії [36, с. 84].

Класифікація Т. Д. Шабанової, ґрунтується на принципі виокремлення елементарних значень, які визначають семантичні ролі актантів і семантичний тип предиката, а також на формальних граматичних ознаках. Елементарними значеннями виступають такі семантичні поняття, як сила (енергія), тип сили, джерело енергії, додаток сили, контрольованість прикладання сили, усвідомленість прикладання сили [50, с. 98]. Така класифікація є більш детальною.

Поняття «сила» є векторною величиною, що має напрямок у просторі і точку прилягання. Без застосування сили неможливий перехід до нової фази дії (процесу). Така сила може спричинятися самим суб'єктом, або утворюватися ззовні. Це поняття досліджується Т. Д. Шабановою у поєднанні з поняттями «ініціатива», «контрольованість», «усвідомленість».

Перелік семантичних ознак, пов'язаних із застосуванням сили, досліджується з опорою на структуру предиката на лінійній вісі часу, оскільки

зазначені ознаки по-різному проявляються на окремих етапах протікання дії у часі. Виокремлені науковицею семантичні ролі дозволяють чітко простежити багатоплановість функціонування агентивів як джерела енергії, без якої неможливо розпочати, продовжити, модифікувати і завершити дію. У ролі агентивів у цій класифікації може фігурувати «мислячий суб'єкт», який контролює і усвідомлює застосування сили під час виконання дії. Крім того, цей суб'єкт здатний здійснювати контроль над ситуацією лише на підсвідомому рівні. Нарешті, суб'єкт є джерелом біологічної енергії, яка може усвідомити і проконтролювати застосування сили. Очевидно, що розробка понятійного апарату опису семантичних ролей актантів дає можливість не просто зрозуміти зміст кожної семантичної ролі, а й, з опорою на формально-граматичні ознаки, виявити включення дієслівного виразу до певного семантичного типу предиката [50, с. 103].

У зарубіжній лінгвістичній літературі найвідоміші семантичні класифікації за авторства, то найбільш відомими з них є класифікації предикатів Ч. Філлмора [46 – 47], У. Чейфа [49] та Дж. Лайонз [68].

Особливо варто згадати про класифікації, які засновані на відмінкових рамках, які, окрім семантичної ролі суб'єкта, враховують рольову семантику всіх актантів. Велику популярність набула ідея глибинних відмінків Ч. Філлмора, відправною точкою якої виступають синтаксичні роботи Л. Тен'єра, які містять трактування поняття актантів – залежних від дієслова «супровідників дії». Дієслово й актанти в дослідженнях Ч. Філлмора набувають статусу глибинних категорій. При цьому актанти стали функціонувати як глибинні відмінки, виступаючи як «ролі» в стосунках дії та стану, які висловлюються дієсловом у функції предикатива.

Однак не можна ототожнювати відмінки традиційної граматики та глибинні відмінки, оскільки перші з них в межах відмінкової граматики виступають лише її морфологічною реалізацією. Крім того, сам набір глибинних відмінків є досить нетрадиційним.

На думку Ч. Філлмора, виділяються наступні глибинні відмінки:

- агентив – відмінок, який позначає виконавця вираженої дієсловом дії;
- об'єктив – відмінок, який виражає в глибинній структурі не охоплені іншими відмінками іменні групи або підрядні речення;
- датив – відмінок, який позначає живу істоту, що знаходиться під впливом вираженої дієсловом дії або ситуації;
- інструменталіс – відмінок, який позначає силу або неживий предмет, що виникає у результаті вираженої дієсловом дії;
- фактив – відмінок, який називає те, що створюється дією, вираженою дієсловом;
- локатив – відмінок, який позначає місце, в якому відбувається виражена дієсловом дія, або ситуація, на яку спрямована дія [47, с. 60].

Згідно з цією класифікацією, відмінки становлять набір універсальних або природних понять, які дозволяють індивіду сприймати події, що відбуваються навколо нього і визначають семантику дієслова. Слід зазначити, що така класифікація вербативів є досить складною через те, що одне дієслово може мати різне відмінкове оточення. Крім того, між деякими відмінками немає чіткої межі. Наприклад, компонент *letter* в реченні “*Tom is writing a letter*” можна трактувати одночасно як інструменталіс, а також як фактив [47, с. 67].

Велике значення має розподіл цих ролей за типами дієслів, що виступають в характерній для них ролі. Саме тому важливо чітко виокремлювати дієслова за ознаками, враховуючи ролі, в яких можуть виступати дієслова, що характеризуються цими ознаками. Тим самим, характеристика предикатів за рольовими позиціями визначає детальнішу класифікацію, оскільки за її допомогою можна досить повно досліджувати особливості функціонування тієї чи іншої групи предикатів.

У своїх дослідженнях Дж. Лайонз виділяє такі предикати як стан, подія, процес, діяльність і акт. Основу такого поділу утворює різниця між статичними та динамічними ситуаціями. Стан можна трактувати як свого роду статичну, реальну і ситуацію, що триває у часі, залишаючись незмінною протягом конкретного часового відрізка. Одночасно з цим, процеси, події, дія і акти є

динамічними реальними ситуаціями, які можуть мати тривалий або миттєвий характер, а також бути підконтрольними чи непідконтрольними агенту.

Тим самим, спираючись на наведені ознаки ситуації, вчений виділяє наступні типи предикатів:

- діяльність – тривала динамічна ситуація, керована агентом;
- процес – тривала динамічна ситуація, не керована агентом;
- стан – статична ситуація, некерована агентом;
- акт – миттєва динамічна ситуація, керована агентом;
- подія – миттєва динамічна ситуація, некерована агентом [68, с. 134].

У. Чейф виокремлює три основні типи предикатів: стан, процес і дія, використовуючі пари ознак: наявність/ відсутність агента і пацієнта; змінність/ незмінність концептуалізованої ситуації; можливість/ неможливість підведення значення предиката під значення дієслів “happen” та “do” [49].

У класифікації У. Чейфа виявляються дієслівні групи, що характеризуються специфічною рольовою семантикою, незалежно від головних семантичних типів предикатів: експерієнційні дієслова (“*Jack **wanted** an apple*”) і бенефактивні дієслова (“*Mary **has** the books*”). Науковець трактує експерієнційні дієслова як процеси, оскільки ці синтаксичні конструкції є нормативними у відповіді на питання “What happened?”, а суб’єкт виступає в семантичній ролі пацієнса [49, с. 156].

У своїх наукових розвідках У. Чейф вказує на можливі розбіжності семантичних ролей суб’єктів, незважаючи на однаковий семантичний тип предиката. Саме тому класифікацію семантичних ролей У. Чейфа (агент, пацієнс, експерієнцер, бенефіціант) не можна взяти за основну для ідентифікації семантичного типу предиката.

На підставі всіх перерахованих вище класифікацій предикатів, враховуючи їх семантичні параметри, вибудовується таксономія семантичних типів речень, що утворює самостійну область семантики, у межах якої реалізується кілька типів речень, де одні типи речень кардинально відрізняються один від одного; інші ж, навпаки, тісно взаємодіють і мають багато спільного.

Наведена нижче класифікація семантичних схем речень відрізняється достатньою повнотою, враховуючи тип предикатів.

1. Сутність. Цю категорію складає значна група речень, які можна назвати реченнями умовної тотожності. Група охоплює досить різні в логіко-лінгвістичному відношенні типи речень, спільною рисою яких є можливість опису (заміни) їх предиката лексичними одиницями зі значенням “*the same as*”, “*like*”.

До цієї групи можна віднести речення безумовної тотожності та ідентифікації, відмінною рисою яких є можливість зміни місць частин, які знаходяться праворуч і ліворуч від зв’язки (або її еквівалента, наприклад інтонаційної паузи), наприклад: “*The Earth is the third planet from the Sun*” – “*The third planet from the Sun is the Earth.*”

2. Кількість. Основними маркерами предикатів речень такої категорії є кількісні числівники та прислівники (*many, little, few* тощо).

3. Якість. Це один з основних типів речень, важливіший і універсальніший, ніж речення попередньої категорії, наприклад: “*The snow is white. The child is obedient.*” У подібних реченнях основними предикаторами є прикметники.

4. Ставлення. Цю групу складають типи речень з предикаторами, вираженими порівняльним ступенем прикметників, прислівників, а також іменниками з відносними значеннями – *brother, father, mother, relative, neighbour* тощо. Подібні синтаксичні конструкції уможливають перегляд традиційної форми судження $S \in P$, оскільки в реченнях типу “*Kharkiv is larger than Nikopol*” перший терм-прикметник є не єдиним суб’єктом, усі терми – суб’єкти (“*Kharkiv* і *Nikopol*”).

5. Місце. До цієї групи зараховують речення, семантикою яких є вказівка на місце, де розгортаються події, відбуваються дії. Основними мовними засобами вираження предикатів виступають прислівники та прислівникові словосполучення.

6. Час. Речення, що утворюють цю категорію, дещо схожі з реченнями попередньої групи. Сюди відносяться речення наступного типу, наприклад: “*The meeting is **today***”; “*The anniversary is **this year***”, але акцентується інформація, що вказує на час розгортання подій.

Головні предикатори цієї, як і попередньої групи, – прислівники та прислівникові словосполучення.

7. Положення. До цієї групи відносяться речення типу “*The child is sitting*”; “*The boys are having fun*”, а також синтаксичні конструкції, в яких існування затверджується (або заперечується) як об’єктивна властивість: “*There is love on the Earth*”; “*There are no centaurs in the world*” [43, с. 84].

8. Стан. Цю категорію утворюють два основних типи речень сучасної англійської мови: належність або присвійність (*I have ...; I own ...*) і стан – “*I’m cold*”; “*I’m sad.*”

9. Дія. Це один з основних типів предикатів англійської мови, що охоплює головні предикатори – всі дієслова, що вимагають обов’язкового доповнення: “*The boy is reading a book*”; “*I’m writing to my sister.*”

10. Страждання. До цієї категорії зараховують речення типу “*They call me.*” У них суб’єкт-агент дії (реальний суб’єкт) є невизначеною особою. Можна сказати, що подібні речення можна перефразувати як «*Хтось невизначений у множині мене кличе*». При цьому не можна відносити сюди пасивні конструкції типу “*The book is being read by the boy*”, оскільки вони становлять трансформації попереднього предиката – «дія» [33, с. 146–150].

Словниковий аналіз дефініції лексеми “*destroy*”, надав можливість з’ясувати, що предикат деструкції виражений дієсловом *to destroy*, у словнику має три визначення:

- *to destroy something means to cause so much damage to it that it is completely ruined or does not exist anymore;*
- *to destroy someone means to ruin their life or to make their situation impossible to bear;*

– *if an animal is destroyed, it is killed, either because it is ill or because it is dangerous* [62].

Англомовний тлумачний словник Thesaurus надає низку синонімів: *to consume, to crush, to damage, to dismantle, to end, to eradicate, to gut, to impair, to kill, to maim, to ravage, to raze, to ruin, to sabotage, mshatter, to smash, to wipe out, to wreck, to abort, to annihilate, to annul, to axe, to butcher, to cream, deface, to desolate, to despoil, mdispatch, to erase, to exterminate, to extinguish, to extirpate, to level, to liquidate, to mar, to maraud, to mutilate, to nuke, to nullify, to overturn, to quash, to quell, to ravish, to lay, to suppress, to torpedo, total, to trash, to vaporize, to waste, to wax, to zap, to blot out, to break down, to lay, to waste, to snuff out, to spoliage, to stamp out, to swallow up, to tear down* [73].

Як бачимо, предикат деструкції має досить широку семантику: *споживати, розчавити, пошкодити, розібрати, закінчити (прикінчити), викорінити, потрошити, пошкодити, вбити, покалічити, спустошити, зруйнувати, розорити, саботувати, зруйнувати, розбити, знищити, перервати, анулювати, відрізати, зіпсувати, спустошити, відправити, стерти, винищити, погасити, ліквідувати, мародерствувати, калічити, бомбардувати, анулювати, перекинути, скасувати, придушити, захопити, закласти, випарувати, зірвати, стерти, зламати, спустошувати, вигасити, штампувати, ковтати, руйнувати.*

Більшість із наведених дієслів – це фізичний вплив, хоча їх можна використати і для образного мовлення, як от *break smb's heart* – розбити серце, мається на увазі не фізичне трощення органу людини, а душевне переживання. Тобто, один і той же предикат (*to break*) може виражати як фізичне знищення, так і внутрішнє (духовне).

Отже, предикати деструкції становлять чисельну групу серед дієслівних предикатів в українській та англійській мовах. Наукові розвідки вивченню цього питання присвітили як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці: Е. Ю. Даугатс, Т. А. Кільдібекова, Т. А. Потапенко, Н. М. Пославська, А. В. Ожоган та ін.

У сучасних англійській та українській мовах вербативи деструкції функціонують як предикати дії, процесу, стану. Їхніми основними категорійно-

семантичними ознаками, що реалізуються в різних моделях речень, є орієнтованість на суб'єкт/об'єкт, цілеспрямованість/нецілеспрямованість, контрольованість/неконтрольованість, волюнтивність/неволюнтивність, активність/пасивність, перехідність/неперехідність, результативність, каузативність, спосіб дії, знаряддя (засіб) дії.

1.3. Специфіка дієслівного предиката в англійській мові

Головними членами речення (the principle parts of the sentence), як в українській, так і в англійській мовах є підмет і присудок (The Predicate) [16, с. 181]. Цей головний член речення позначає дію, стан, а також якість предмета або особи, вираженої підметом цього речення. Як бачимо, підмет і присудок повністю пов'язані один з одним і залежні один від одного, і, зазвичай, під час аналізу структури речення їх слід вивчати разом.

В англійській мові існує присудок двох типів: дієслівний (the Verbal Predicate) та номінативний (the Nominal Predicate) [16, с. 184]. Дієслівний присудок визначає дію і виражається дієсловом в особистій формі (час, стан і спосіб можуть бути будь-якими), наприклад: “*Thomas **arrived** late in the evening.*” “*Students **are working** at the moment.*” “*Julia **studies** French.*” “*My husband and I **have been living** in Grenoble for some months already.*” “*Robert **will move** to another country.*”

Всі представлені речення містять простий дієслівний присудок (the Simple Verbal Predicate). Але це присудок може бути складеним (the Compound Verbal Predicate) [16, с. 184]. Можна говорити про складний модальний (the Modal Verbal Predicate) і складний фазовий присудок (the Aspect Verbal Predicate). Перший складається з модального дієслова та інфінітиву дієслова без *to* (до винятків відносяться модальні дієслова *ought to*, *to be to*, *to have to*): “*I **can read** fast.*” “*They **have to stop joking.***” “*My brother **ought to be** more polite to me.*” “*Katrina **should join** her group.*” “*You **must respect** my rules.*”

Фазовий присудок в англійській мові – це присудок, що складається з певних дієслів, які позначають початок, продовження, закінчення дії, інфінітива або герундія. Ось кілька фазових дієслів: *to begin, to start* (обидва – починати), *to go on* (продовжувати), *to cease, to finish, to stop* (всі три – закінчувати, припиняти): “My husband **began to study** French.” “Anna **started crying**.” “He **went on strolling** down the street.” “Donald Trump **finished introducing** himself.”

Варто зазначити один аспект: дієслівний присудок визначається прислівником, а ось іменна частина складового іменного присудка визначається прикметником. Порівняйте: “Natalia is a **good** translator. – She translates **well**.”

1.4. Дієслова руйнування у системі предикатів

З філософської, морально-етичної та естетичної точок зору поняття «деструкція», «деструктивність» позначає негативні, руйнівні явища дійсності. Словники різних типів визначають це явище як «порушення, руйнування нормальної структури чого-небудь» [42, с. 255]. Це поняття передбачає, що нормальний хід речей, розвиток будь-якого процесу, історичного, еволюційного руху можуть бути порушені, зв'язки, що забезпечують стійкість тієї чи іншої системи, можуть бути розірвані; життя зупинена. Життя є не тільки плавний, гармонійний розвиток матерії.

Видатний радянський вчений, автор оригінальної теорії етногенезу Л. М. Гумільов описав закономірності прояви деструктивності в історії культури [20, с. 320]. Він вивів генезис деструктивності, дав її характеристики та особливості прояву в історичному розвитку суспільств, показав форми прояву деструкції в мистецтві та літературі. Науковець об'єднав деструктивні явища та процеси в загальне поняття «антисистема», виявив причини появи антисистем, їх типологічні риси та властивості, встановив зв'язки з нормами етики.

Антисистема і система – два протилежних явища розвитку етнічних цивілізацій. Важливою якістю систем, в тому числі етносистем, культурних і

соціальних систем, є внутрішня тенденція до відтворення й ускладнення своїх структур і підсистем.

Деструктивний світогляд чинить негативний, руйнівний вплив на біосферу, навколишнє середовище та культуру. Головним висновком можна вважати твердження Л. Н. Гумільова про те, що природа, живе життя не знають проявів деструкції (навіть коли відбуваються природні катаклізми: повені, посухи, лісові пожежі та інші негативні явища, природа швидко відновлює біосферу, заповнює ресурси); деструктивність – суто людська риса.

Проблеми деструкції так чи інакше хвилювали багатьох діячів науки та культури (Н. Бердяєв, К. Г. Юнг, Ю. М. Лотман та ін.). З. Фрейд, наприклад, виділяв проблему деструкції як найбільшу актуальну [48, с. 26 – 80]. Він, займаючись професійною діяльністю, постійно стикався з проявами деструкції, агресії, з руйнівними тенденціями психіки. Під поняттям «деструкція» вчений розумів тяжіння до смерті, таємну, несвідому силу, закладену в природі людини. Синонімом деструктивності в навчанні Фрейда є поняття «агресія», яке, і собі, означає негативні прояви психіки, спрямовані як на об'єкт, так і на суб'єкт, на самого себе: «Проблема отримання, відтворення, переробки та видозміни інформації у свідомості людини є важливою для сучасних лінгвокогнітивних досліджень, адже дозволяє виявити різні закономірності функціонування мовної пам'яті, що у результаті формує емоціогенні знання» [55, с. 5].

Таким чином, деструкція – це процес, спрямований у бік перетворення складної структури на просту, від різноманіття до однаковості, від життя до смерті, анігіляції.

У спеціальній літературі, яка досить повно розкриває поняття «деструкція» з філософської, етичної, морально-етичної та навіть антропологічної точок зору, тобто проблема деструкції постійно знаходиться в полі зору видатних мислителів сучасності. Виказуючи різні погляди на проблему деструкції, вчені одностайні в одному: деструктивність є негативним проявом людського духу, негативною енергією, спрямованою на живе життя. Важливим моментом є те, що практично всі названі автори відзначають, що деструктивний дух людини

знаходить своє вираження, крім усього іншого, і у слові. Іншими словами, мова пов'язана з дійсністю через знакову віднесеність, показує її знаковим способом. Предмети та явища зовнішнього світу є значеннями знаків через їх ідеальне відображення. Але щоб стати суспільним надбанням, передача має об'єктивуватися в знаках, формі мови, матеріальній субстанції. Для того щоб називати все те, що існує в реальній дійсності, людина створює слова.

Відомо, що ієрархічна структура лексики є відображенням і своєрідною інтерпретацією форми організації реального світу. Різноманітні об'єктивні зв'язки, що існують у світі між речами, предметами і явищами, проектуються на лексичну систему мови, розчленовуючи її на взаємопов'язані лексичні блоки. Семантичні зв'язки між словами, що входять в такі блоки, будуть відображенням об'єктивно зумовлених зв'язків між предметами зовнішнього світу, які називаються за допомогою цих слів і втілюються в мові вже як виражені, закріплені та соціально значущі. Явище, яке позначено терміном «деструкція», – це поняття теж семіотичне, а отже, знаходить своє відображення в знаках людської культури, що мають знаковий характер.

Грунтуючись на визначенні, що слово – знак для концепту, носій певного кванта інформації, «... закріпленого за його оболонкою в акті назви відповідного об'єкта» [25, с. 103], що елементарні семантичні ознаки входять в концептуальні системи та пізнавальну структуру людського розуму [25, с. 108], вважаються правомірним виділення концепту «деструктивність», що дозволяє вести мову про специфічну мовну категорію деструктивності, яка розуміється як лінгвістична характеристика, що відображає наявність в конкретній мові певних засобів вираження деструкції.

У сучасному мовознавстві слова, марковані значенням «деструкція об'єктів навколишньої дійсності», визначаються по-різному: лексеми руйнування, деструктивні слова (дієслова), дієслова фізичного трансформаційного впливу. Але всі без винятку дослідники пов'язують ці лексеми з позначенням впливу фізичної сили одухотвореного об'єкта на

неживий предмет, що викликає якісну або кількісну зміну предмета, зміну його стану, а також створення або ліквідацію об'єкта.

Беручи до уваги наведені вище філософські погляди на явище деструкції, Ф. Г. Фаткулліна вкладає в це поняття ширший зміст, вважаючи, що деструкція властива практично всім явищам об'єктивної дійсності [45, с. 58].

Відомості про поняття деструкції, зібрані зі словникових дефініцій, дають підставу виокремити наступні істотні ознаки деструкції:

- членування, руйнування, зміна, деформація будь-яких об'єктів і, як результат деструкції, знищення;
- будь-яка зміна структури чого-небудь під впливом різних сил (механічних, фізичних та ін.) і неможливість виконання об'єктом раніше властивих йому функцій;
- руйнування об'єкта під впливом температури, хімічних елементів, природних явищ, амортизації та ін., сприймається як його саморуйнування.

Відомо, що з часів Й. Гердера і В. фон Гумбольдта у мовознавстві наростає тенденція до заміни статичної моделі мови на динамічну модель з акцентом не стільки на просторових параметрах, скільки на тимчасових, на ідеї зв'язків і відносин, а не на статичних предметах, які цікаві своєю участю в динамічних процесах. Оскільки деструктивність – це найбільш яскравий прояв динамічних процесів, залучаючи всіх її учасників, воно знаходить найрізноманітніше втілення на лексичному рівні. Іншими словами, в означенні елемента деструктивності беруть участь не тільки дієслова (що природно), а й інші частини мови – іменники, прикметники, прислівники, а також фразеологічні сполучення. Це дає підставу об'єднати їх у міжчастиномовне семантичне поле.

Лексика виражає сукупність приватних систем або підсистем, які і називаються семантичними полями, усередині яких слова пов'язані відносинами взаємного протиставлення. Як відомо, засновником теорії семантичного поля вважається німецький вчений Й. Трір. Відповідно до цієї теорії на кожне «понятійне поле», відповідне певній сфері понять накладаються слова і

утворюють «словесне» поле. При цьому кожне слово набуває змісту лише як частина відповідного поля. Найбільш поширеним у мовознавстві вважається визначення семантичного поля як сукупності мовних одиниць, об'єднаних спільністю змісту і відображають понятійну, предметну чи функціональну схожість явищ, які позначаються. Семантичне поле одиниць характеризується наступними властивостями:

- наявністю семантичних відносин (кореляцій) між складовими його словами;
- системним характером цих відносин;
- взаємозалежністю і зв'язністю лексичних одиниць;
- відносною автономністю;
- безперервністю значення його смислового простору;
- взаємозв'язаністю семантичних полів в межах всієї лексичної системи (всього словника).

Термін «поле» з'явився в лінгвістиці як запозичення з області фізики. Зазвичай термін «поле» вживається з обмежувальними визначеннями: понятійний, значеннєве, семантичне, функціональне, лексичне, асоціативне та ін..

У основоположників польового методу в науці про мову цим терміном позначаються понятійні або смислові сфери мови. Так, Й. Трір, як уже вказувалося, виділяє понятійні сфери, Л. Вайсгербер – частини понятійного змісту в мові, Г. Іпсен – смислові або семантичні поля, Ф. Вартбург і Р. Халліг – внутрішню форму мови в членуванні його словникового складу на предметні та понятійні групи.

Таким чином, теорія поля розвивається за трьома напрямками: понятійне поле Й. Тріра і Л. Вайсгербера; семантичне поле В. Порцига та Г. Іпсена; понятійні або ідеографічні словники В. Вартбурга та Р. Халліга.

Сучасне вживання терміну «семантичне поле» відноситься до Г. Іпсена, який визначав його як «сукупність слів із спільним значенням» [66, с. 142–225]. Відповідно до цього, семантичне поле – це ієрархічно організована сукупність

лексико-семантичних одиниць, об'єднаних загальним концептом та відображають певну понятійну галузь. Поняття семантичного поля є основним у сучасній лексичній семантиці. Воно концентрує у собі головні проблеми лексичної семантики і визначає їх розгляд з позиції системного підходу. Проте семантичне поле залишається недостатньо дослідженим об'єктом лексико-семантичної галузі мови. Будь-яке семантичне поле утворюється на базі таких загальних понять, як концепт. Концепт, слідом за В. М. Телія, розуміється як «знання про те, що позначається у всіх його зв'язках і відносинах» [4, с. 100].

Поняття «семантичне поле» – це явище і методологічного характеру, що визначає одночасно сам підхід до аналізу лексико-семантичних класів і побудови теорії її системно-структурної організації.

Оскільки семантичне поле характеризується понятійною однорідністю одиниць, окремі значення (лексико-семантичні варіанти) багатозначного слова повинні розподілятися через свою різну понятійну віднесеність по різних полях, тобто як лексико-семантичною одиницею поля виступає лексико-семантичний варіант (семема). Як елементарна одиниця мови вона розглядається в синтагматичному та парадигматичному рядах.

Структурний каркас поля утворюється сукупністю відносин всіх парадигматичних угруповань і одиниць. Парадигматичні відносини можуть бути представлені різноманітними класами лексичних одиниць, тотожних певним смисловим ознаками.

Специфіка поля залежить від центральної лексеми, що лежить в основі організації лексико-семантичного поля, що детермінує семантичні та словотвірні деривати конститuentів поля. Вихідна одиниця, яка виступає домінантою семантичного поля, зумовлює семантичне розгалуження цього поля, направляючи розгортання зв'язків його одиниць.

Зауважимо, однак, що міжчастиномовні семантичні поля мало привертати увагу мовознавців. У лінгвістичній літературі переважають дослідження, присвячені аналізу лексико-семантичних груп, які об'єднують слова однієї частини мови подібної семантики, зокрема лексико-семантичні групи дієслів,

прикметників, іменників. Однак, як зазначає Є. В. Кузнєцова, «лексична система мови – це не просто сукупність лексико-семантичних груп, але перш за все міжчастиномовна система, всередині якої існують і взаємодіють один з одним різноманітні лексико-семантичні об'єднання, аналогічні класам граматичних слів» [27, с. 36]. Взаємодія одиниць здійснюється і між семантичними групами різних частин мови.

Залежно від граматико-категоріальної природи розрізняються поля *процесуальні*, центровані дієсловами, *ознакові* – прикметниками, *предметні* – іменниками. Міжчастиномовні поля охоплюють подібні за значенням слова ознакової, предикатної семантики і тяжіють до них актантні іменники.

Виділяються три типи семантичних полів між частинами мови:

- з ад'єктивним ядром – в центрі поля – прикметники, що служать для позначення якостей – властивостей;
- з нумеральним ядром – центр поля складають числівники, що слугують для позначення кількості;
- з дієслівним ядром.

Міжчастиномовні семантичні поля з дієслівним центром привертають особливу увагу, оскільки вони відрізняються просторістю свого складу, складністю та різноманітністю семантичних зв'язків і відносин між одиницями поля, суворим внутрішнім систематизуванням. Все вищесказане справедливо і для міжчастиномовного семантичного поля деструктивності.

Таким чином, міжчастиномовне поле, центроване деструктивними дієсловами, семантично інтерпретується як предикатно-актантне поле, яке містить:

- дієслівні та субстантивні найменування ситуацій, наприклад: *to tear, to divide, to shoot; a putrefaction, an assassination;*
- найменування учасників (актантів) ситуацій, наприклад: *a butcher, an assassin, an exterminator, a killer;*

- найменування місць, призначених для здійснення деструктивної ситуації (локативів), наприклад: *a slaughterhouse, an abattoir, a butchery, a shambles, a stockyard*;
- найменування інструментальних актантів, наприклад: *an ax, a saw, a mine, a bomb*;
- найменування ознак окремих елементів і учасників цієї ситуації, наприклад: *damaging, deadly, detrimental, disastrous, fatal, harmful*.

Кожна міжчастиномовна область у складі поля має спільні та відмінні ознаки і може бути об'єктом самостійного дослідження. Зауважимо, що деякі групи лексики мітять лише вказівку на задіяність елемента деструкції (іноді далекого та асоціативного) у свою семантику. Проте Ф. Г. Фаткулліна включає зазначені групи до класифікації, оскільки деструктивний компонент в них все ж міститься, хоча і на периферії значення.

Деструктиви розглядаються як міжчастиномовне семантичне поле з яскраво вираженою ієрархією класів і підкласів одиниць, які містять загальноновживані слова та термінологічну лексику. Дієслова, іменники, прикметники, прислівники деструктивної семантики є частиною великого семантичного поля деструктивності, і їх значення організовуються ядерною семемою «деструкція» (що означає членування (зміна, руйнування) в найширшому сенсі), яка є семантично найбільш місткою і найменш спеціалізованою. Вона в найбільш загальному вигляді відображає семантичну ідею руйнування (*ламати, руйнувати, дробити, розділяти, відділяти* та ін.), А в складі інших одиниць поля ця семема присутня як ідентифікаційний компонент. У ній немає конкретної вказівки на те, яким саме способом і знаряддям відбувається дія. Зі значеннями одиниць досліджуваної групи її значення співвідноситься як родове з видовими. Решта лексеми уточнюють, конкретизують, звужують значення руйнування, виражене в самій загальній формі лексемою «деструкція», яка називає процес, якому може бути підданий будь-який об'єкт навколишньої дійсності.

Таким чином, семантичне поле деструктивності охоплює деструктивні дієслова, об'єднані значеннями руйнування, поділу, пошкодження та ін.; іменники деструктивної семантики, що також утворюють великі лексико-семантичні групи, об'єднані спільним значенням; прикметники та прислівники деструктивної семантики; деструктивні фразеологічні одиниці, а також термінологічну лексику зі значенням деструкції.

До складу поля деструктивності входять лексичні одиниці, які називають будь-яку деструкцію, що існує в об'єктивній дійсності. Будь-яке поняття нерозривно пов'язане з мовою. Об'єктивуючись у мові, воно отримує матеріальну, звукову оболонку, яка є носієм нормалізованого категоріально-граматичного міжчастиномовного значення. Уявімо загальну характеристику окремих областей у складі поля.

Спеціалізованим лексичним способом представлення концепту «деструктивність» в мові є перш за все дієслово, оскільки будь-яка деструкція – це процесуальна (в широкому сенсі цього слова) ознака предметів і явищ [19, с. 361], яка має тимчасову протяжність.

Дієслівна частина поля деструктивності містить наступні одиниці: *to blow up, to rot, to choke, to chew, to rivet, to maim, to grind, to decapitate, to poison, to saw, to break, to scrape, to sharpen, to scratch, to grind, to alkali, to destroy (the surface of something)* та ін.

Поняття деструкції може бути інтерпретовано не лише як процесуальний тимчасовий предикат. Воно може бути осмислене і номіноване також як позачасовий субстантивний предикат, як це представлено в семантиці іменників (наприклад: *rotting, mowing, melting, drilling, wounding, crushing, cleaning, cooking, hammering* та ін.). До субстантивованої частини поля залучено й актантні іменники, що позначають учасників ситуації руйнування: «той (то), хто (що) каузує ситуацію руйнування»: *a chopper, a blaster, a bomber, a militant, a rodent; a knife, a blade, a saw; a bomb, a dynamite, an explosives, a bullet, a shell* та ін.; місце, де відбувається дія руйнування: *a slaughterhouse, a mill, a sawmill* та ін.

Поняття деструкції також можна осмислити як позачасовий атрибутивний предикат; у такому випадку воно передається прикметниками зі значенням «такий, який руйнує, видозмінює, знищує що-небудь» або прислівниками зі значенням «руйнівно». Ад'єктивну частину деструктивного поля становлять прикметники: *depreciation, explosive (device), destructive, oxidative, fragmented* та ін. До адвербіальної частини поля входять прислівники: *destructively, ruinously* та ін. Таким чином, поле деструктивності має предикатно-актантну (пропозиційну функціонально-семантичну структуру, об'єднуючи у своєму складі слова предикатної семантики (дієслова, прикметники, іменники, прислівники) і слова актантної семантики (іменники).

Маючи загальну концептуальну основу (деструктивність), конституенти поля розрізняються категоріально граматичними та функціонально-семантичними значеннями.

Об'єднуючим початком для слів різних частин мови є те, що всі вони співвідносяться з логічним поняттям деструкції, що відображає однойменну об'єктивну ситуацію. Під терміном «ситуація» розуміється сукупність взаємопов'язаних предметів і явищ, а елементи ситуації трактуються як ті, що дискретно виділяються при її сприйнятті на предмети, процеси та їх ознаки [19, с. 19]. Тут ми спостерігаємо явище міжкатегоріального переходу поняття (Р. М. Гайсина), при якому поняття руйнування може отримувати різне мовне оформлення в залежності від того, яку функцію (предиката, атрибута або аргументу) воно виконує в синтагматичному ланцюгу. Як зазначає Ш. Баллі, «замкнуті у своїх основних категоріях знаки служили б вельми обмеженим джерелом засобів для задоволення численних потреб мовлення. Але завдяки міжкатегоріальним замінам, думка звільняється і вираз збагачується та отримує різні відтінки» [19, с. 30].

Польова організація деструктивної лексики має на увазі наявність ядерної та периферійної зон, розмежування яких проводиться з урахуванням таких традиційно пропонованих критеріїв, як ступінь складності семантичної структури слова, специфіка морфологічного складу, функціонально-синтаксичні

характеристики слова тощо. Ядерна зона семантичного поля деструктивності організовується деструктивними дієсловами, що позначають безпосередньо самі деструктивні явища. Дієслово – це актуалізований предикат, який у своїй власній формі організовує центр предикативного виразу, наприклад: “*Humans just 0.01% of all life but have **destroyed** 83% of wild mammals – study*” [60].

Ядерна позиція дієслова в межах семантичного поля деструктивності пояснюється ще й тим, що саме воно функціонально-семантично обумовлює інші частини мови однойменної семантики, які знаходяться у стосунках функціонально-семантичної похідності з ним. Дієслівний вираз створює іменникові вирази, пор.: *the wind destroys – destruction by the wind – destructive wind – the wind is destructive*.

Дієслово здатне різноаспектно представляти ситуацію деструкції як явище, що саморозвивається. Наприклад: *to rot, to melt* у значенні «ставати деструктивним», тобто деструктурованим) і як результат дії будь-якого каузивного фактора, наприклад *to grind, to chop, to crush, to tear* у значенні *приводити у стан деструкції*. У другому випадку семантика дієслова включає вказівку на каузацію, а також на каузатор ситуації.

Функціонально-семантична близькість з дієсловами виявляють предикатні іменники (такі як дроблення, *crushing, threshing, wounding* та ін.), які становлять їх синтаксичні деривати. Предикатні іменники виникають у результаті номінації висловлювання, тобто перетворення предикативного виразу на субстантивний, наприклад: “*The Taliban has denied the alleged **executions**, stating in a Twitter post on Wednesday that the accusation is “fictitious” and accusing CNN of fabricating video evidence*” [63].

Це стає очевидним при відповідних трансформаціях: *execution* – «хтось стратив когось».

Предикатні іменники представляють ситуацію руйнування абстрактно, «опредмечено». В їх значеннях денотативна сема «деструкція» поєднується з категоріально-граматичною семою «предметність», завдяки чому деструктивні іменники можуть виконувати аргументну (актантну) функцію, наприклад: “*The*

*ease with which phosphorus and some of its compounds will catch fire has led to suggestions that it might be the cause of spontaneous human **combustion***” [65].

Прикметники, які пов’язані з дієсловами словотвором, зазвичай успадковують валентні властивості відповідного дієслова, наприклад: “*The infamous **destructive** funnels come about as a result of rotating thunderstorms called supercells, which themselves are the source of hail, lightning and floods*” [64].

Прикметники, утворені від іменників, імплікують у лексичному значенні сему, яка вказує на одного з учасників ситуації, у зв’язку з чим вони втрачають відповідну синтаксичну валентність, наприклад: *explosive* – *вибуховий* пристрій, те, що руйнує вибухом, окислювальний: “*The document outlining the use of various **explosive** devices, entitled Overview of devices used in nationwide protests*” [76].

До прикметників примикають прислівники зі значенням розчленування (руйнування). Прислівників, що позначають «чисту» деструкцію, в англійській мові дуже мало; в більшості своїй вони словотворче пов’язані з дієсловами та прикметниками (*destructively*), приклади: “*He instead devoured mammoth amounts of time and energy – and wasted that of many colleagues as well – in the **destructively** obsessive pursuit of the premiership, a job that, when he finally got it, overwhelmed him*” [71].

До складу семантичного поля входять також фразеологічні одиниці, які виражають поняття деструкції в різних інтерпретаціях, наприклад: “*On our ascent to neighbouring Crequy, the Citroen **conks out** and we’re left stranded at the roadside until a local sheep farmer, Christophe Henguelle, picks us up and takes us to his family-run farm, where we stroke three tiny lamb triplets and nibble some fresh, grassy cheeses*” [59]. Англійське фразове дієслово *conk out* у словнику пояснюється як *if vehicles and other machines conk out, they stop working or fail suddenly* [58], тобто *зламатися*.

“*Super Furry Animals frontman Gruff Rhys has already **gone west** once on film, with 2010’s Separado!, his characteristically idiosyncratic history of the Welsh adventure in Patagonia*” [69]. У наведеному прикладі зустрічається інше

фразеологічний вираз *go west* у значенні *if something goes west, it is lost, damaged, or spoiled in some way* [58], тобто щось зруйнувати.

Англійка ідіома *to kick the bucket* в англomовному словнику означає *to die* [58], тобто померти, наприклад: “*From fishermen to ravers: why we can’t kick the bucket hat*” [61].

Фразеологічні сполучення зі значенням деструкції утворюють єдину систему з лексемами, складовими частинами мови семантичного поля деструктивності. Фразеологічні одиниці, що виконують в реченні функцію присудка, співвідносяться з дієсловами, а інші – примикають до іменників та прислівників.

1.5. Формування мовної картини світу у романах Рея Бредбері

Рей Дуглас Бредбері – американський письменник, сценарист, есеїст, драматург та поет, відноситься до авторів наукової фантастики, хоча сам він себе таким не вважав. Здебільшого, Бредбері писав короткі оповідання, описуючи драматичні та психологічні ситуації, частіше у вигляді діалогів чи монологів головних героїв та вирізняється своїм стилем написання. Значна частина його творчості тяжіє до жанру фентезі, притчі чи казки. Хоча Рей Бредбері став, мабуть, одним із найвидатніших американських письменників фантастів, а тематика його робіт варіюється від готичних жахів до соціального критицизму. Найкращі роботи письменника містять обурення та звинувачення людства у небезпеках неконтрольованого науково-технічного прогресу. Однак його роботи також сповнені надією, що нові світи, які, мабуть, доведеться відбудувати у майбутньому, будуть зведені більш продумано, із врахуванням попереднього, часто негативного, як свідчить історія, досвіду.

Історії Бредбері вирізняються дуальністю, адже спрямовані одночасно у минуле і майбутнє. Для нього, кожна з них – це шлях розкриття себе і з кожною історією цей шлях не повторюється. Деякі літературні критики називають його прибульцем, що мешкає у двох світах, по черзі схиляючись то до ностальгічного

ідеалізованого минулого, то до непізаного майбутнього, що лякає. Подібна творча напруга присутня як у його власному житті, так і в поколінні американців, яке він любив зображати. Він також тісно пов'язаний із жанром наукової фантастики, з якою його власне і ототожнюють [24].

Бредбері часто називають романтиком, романтизм якого зазвичай проявляється у темах, які він розглядає у своїх творах: конфлікт між людиною та неживим механізмом, між креативним індивідуумом та його місцем у світі, між уявою та причиною, між інтуїцією та логікою, між невинністю дитинства та зіпсованістю отроцтва, між променями світла та темними плямами у серці кожної людини. У всіх його історіях простежується ідея, що саме людське начало перебуває у центрі його бачення світу [24].

Поетичний стиль, розроблений Бредбері, чудово вписувався в ту щирі та чуттєву тематику, яка глибоко розкривалася у його образних оповіданнях: він «спочатку приваблює неспішною та роздумливою манерою, а потім, неначе вир, стрімко і потужно засмоктує читачів у перебіг подій» [8, с. 40]. За словами Бредбері, на його творчість вплинули такі письменники, як Чарльз Діккенс, Марк Твен, Томас Вулф, Ернест Гемінгвей. Однак, він заявляв, що наслідував стиль актора німого кіно Чарльза Чапліна, а також Олдоса Хакслі, Тома Свіфта, Джорджа Оруела, Бертрана Рассела та Едгара Райса Берроуза. На формування ідіостилю Бредбері також вплинули такі поети, як Олександр Поуп, Джерард Менлі Хопкінс, Ділан Томас та драматурги Вільям Шекспір й Джордж Бернард Шоу. Окрім того роботи художників Ель Греко та Тінторетто й композиторів Вольфганг Амадей Моцарт та Франц Йосип Гайдн навчили його мистецтву яким способом додати колір і ритм фантазіям [29].

За словами Бредбері, мистецтво письменників, поетів, художників та музикантів були сповнені життєвою енергією, високою інтелектуальністю та щирістю, достатньою, щоб заразити цими почуттями публіку, яка поглинає матеріал. Наслідуючи митців, Бредбері створив свій калейдоскопічний світ: він трансформував яскраві шматочки дійсності у блискучу картинку, емоційно насичуючи життя читачів [29].

Творчість Бредбері завжди дуже автобіографічна, а переживання дитинства, юності та дорослого життя наклали печатку на його історії. Якось він зізнався, що найважливішою подією в його дитинстві був карнавал, де він побачив виступ мага на прізвисько Містер Електрико. Виступ так вплинув на уяву хлопчика, що він почав писати оповідання, щоб матеріалізувати своє розуміння того, що відбувається на папері [41].

Незважаючи на те, що Бредбері були спроби написання «довгої» прози, сильною стороною письменника безперечно вважається коротка розповідь. Три основні збірки його оповідань з'явилися між 1980-ми та 1990-ми: «Конвектор Тойнбі», «У Мить Ока» і «Ведіння Наосліп [41].

Письменник і публіцист О. А. Кабаков назвав Бредбері одним з тих рідкісних письменників, яких можна буквально перерахувати в одній десятці, які «створювали фразу назавжди». Автор особливо виділив оповідання «І гримнув грим», романи «451 градус за Фаренгейтом» і «Марсіанські хроніки»; він також припустив, що у 70-ті роки Бредбері був одним із найпопулярніших письменників у світі. Рей Бредбері, на думку О. А. Кабакова, – класик [24].

Письменник, поет і драматург В. Н. Войнович особливо втішно відгукнувся про роман «Марсіанські хроніки», назвавши його збіркою «видатних творів». Автор також охарактеризував Бредбері як «загадкового письменника», згадуючи вміння описувати міжпланетні перельоти, хоча сам Бредбері «боявся пересуватися навіть у автомобілі». Окрім того, Войнович наголошує на особливому, філософському сенсі фантастичної прози письменника [24].

Джерард Джонс – американський письменник і критик, автор шести документальних книг, понад тисячу статей про наукову фантастику та науку в некролозі для газети New York Times поставив Бредбері в один ряд з такими фантастами двадцятого століття, як Айзек Азімов, Артур Чарльз Кларк, Роберт Енсон Хайнлайн та Станіслав Лем. Бредбері, на думку Джонаса, був першим автором, який глянув на технологію та сучасну науку як на «мішок, в якому перемішані переваги і недоліки». Критик також сказав, що книги Бредбері продовжують активно читати й тепер, через півстоліття після їхнього написання,

а деякі твори письменника включені до шкільної програми США. Джонас писав, що найулюбленішою темою для Бредбері є майбутнє й пов'язані з ним побоювання та надії [24].

Отже, висновуємо, що Рей Бредбері – один із видатних авторів світової літератури. Творчість Бредбері збагатила жанр наукової фантастики моральною проблематикою та вивело його до рівня світових класиків. Особливостями його авторського стилю є: романтизм, поетична спрямованість, акцент на людських цінностях всупереч сучасному матеріалізму, автобіографічність, прихильність до жанру фантастичної прози у формі короткої розповіді, калейдоскопічність образів (постійна зміна їх стану), барвистість образів, висока емоційність, адже саме «емоції допомагають відобразити об'єкти реальної картини життя та слугують формуванню мовної картини світу [6, с. 197].

Для аналізу формування мовної картини світу у творах Рея Бредбері, було досліджено два романи автора – «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі». Важливо зазначити, що роботи написані в різний час і відрізняються тематикою. «Із праху посталі» – фантазійний роман про родину Елліот, який автор писав понад півстоліття, а його родичі виступали прототипами героїв оповідань. Шість оповідань, з яких спочатку складався роман, до 2001 року публікувалися окремо, після твір став окремим виданням із новими дописаними сполучними розділами. У післямові до книги письменник зазначив: «Звідки я черпаю ідеї і скільки часу потрібно, щоб перетворити їх на книгу? Іноді – п'ятдесят п'ять років, а іноді – дев'ять днів» [15, с. 170]. П'ятдесят п'ять років майстер витратив на створення книги «Із праху посталі», роман «451 градус за Фаренгейтом» було написано за дев'ять днів. Роман-антиутопія «451 градус за Фаренгейтом» описує майбутнє суспільства, де книги заборонені до прочитання. Роман вважається найкращим твором Рея Бредбері. Свідченням є той факт, що «Фаренгейт» у різні часи ставав предметом численних інтерпретацій, очолював списки найкращих світових художніх творів, рекомендованих до прочитання, і отримав премії Американської академії мистецтв та літератури, Золоту медаль

Каліфорнійського клубу співдружності, премію «Прометей», одну з семи коли-небудь присвоєних премій «Г'юго» за найкращий роман.

Методом суцільної вибірки були встановлені лексичні одиниці, необхідні для аналізу, а саме:

- «451 градус за Фаренгейтом» – 226 вербативів;
- «Із праху посталі» – 101 вербатив.

Застосування філологічного аналізу художнього тексту дозволив проаналізувати вміщені у творах предикати руйнування, виокремивши предикати макроструктури, мікроструктури та припинення існування.

За допомогою структурного аналізу дієслівні лексеми деструкції були систематизовані та типологізовані:

У романі «451 градус за Фаренгейтом» – усього 226 предикатів, з яких на позначення:

- припинення існування – 120 одиниць (53%);
- руйнування макроструктури – 83 одиниці (36,7%);
- руйнування мікроструктури – 23 одиниці (10,3%).

У творі «Із праху посталі» – усього 101 одиниця, з яких на позначення:

- припинення існування – 46 одиниць (45,5%);
- руйнування макроструктури – 37 одиниць (36,6%);
- руйнування мікроструктури – 18 одиниць (17,9%).

Висновуємо, що загальна мовна картина у двох аналізованих творах збігається – в обох вона виражається трьома семантичними типами предикатів деструкції: припинення існування, руйнування макроструктури та мікроструктури. Використання кількісного аналізу дозволило отримати наступні висновки: автор надає перевагу використанню предикатів для опису смерті та руйнації матеріальної сторони об'єкта (як живого, так і не живого); натомість внутрішні переживання висувуються на задній план. Слід наголосити, що у творі «Із праху посталі» кількісна частка дієслівних предикатів на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта у двічі більша за ту, яка вміщена в романі-утопії

«451 градус за Фаренгейтом». Тобто, у творі «Із праху посталі» письменник використовує предикати на позначення внутрішніх переживань героїв, в той час як цей аспект майже відсутній у романі «451 градус за Фаренгейтом».

Висновки до першого розділу

Поняття предикативності, термін, який уживається у логіці і мовознавстві, вміщує ширше значення за поняття *предикат*. Адже предикативність виходить за межі традиційної граматики і є екстралінгвістичним терміном.

Класифікація предикатів за рольовою семантикою посідає одне з головних місць у сучасному семантичному синтаксисі. За вказаною класифікацією присудок займає головне місце у реченні з точки зору значення і структури. Крім того, на основі виокремлення основних типів предикатів, з огляду на їх семантику, вибудовується таксономія семантичних типів речень, що існують у тій чи іншій мові.

Деструктивність розглядається як універсальна категорія, вміщуючи істотні, відмінні та категоріальні ознаки дійсності та є одним з інструментів пізнання світу. Поняття деструктивності розглядається як елемент змісту лінгвістичних одиниць різної природи (дієслів, іменників, прикметників, прислівників, а також фразеологічних одиниць). Ці різноманітні одиниці утворюють міжчастиномовне лексико-фразео-семантичне поле, яке семантично інтерпретується як предикатно-актантне поле функціонально-семантичної природи, що містить предикатні й актантні слова, значення яких організовуються домінантною семою «деструкція».

Мовна картина світу у творах Рея Бредбері «Із праху посталі» та «451 градус за Фаренгейтом» виражена трьома семантичними типами предикатів деструкції, де переважають дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта (45,5% та 53% відповідно); дієслівні предикати на позначення зміни зовнішньої форми суб'єкта представлені у відсотковому відношенні 36,6% та 36,7% відповідно. Дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта вжиті у відношенні 17,9% та 10,3% відповідно.

РОЗДІЛ II

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Проблеми і задачі семантичних досліджень

Лексичне значення дієслова містить сигніфікативний, денотативний, конотативний, парадигматичний та синтагматичний компоненти.

Сигніфікативний компонент вміщує основний мовний зміст дієслова, оскільки в ньому виявляється відбиток об'єктивної дійсності. Він вирізняється тим, що зі змісту поняття вибираються ті характерні ознаки, за допомогою яких одна лексична одиниця відрізняється за змістом від іншої. Сигніфікат – інтернаціональний, але в той же час має національну специфіку, яка визначається, перш за все, обсягом значення слів, що називають аналогічні явища.

Сигніфікативний компонент значення слова тісно пов'язаний із явищами денотації та конотації. Денотація – об'єктивний компонент сенсу, абстрагований від семантико-стилістичної чи емоційно-експресивної оцінки. Конотація – емоційне, оцінне чи стилістичне забарвлення слова, додатковий його зміст, що накладається на семантику дієслова. Вона передається різними афіксами суб'єктивної оцінки, звуконаслідуванням, експресивно забарвленими словами. Однакову конотацію головно мають вербативи однієї тематичної групи.

За типом відносин компоненти семантичної структури дієслова бувають парадигматичними та синтагматичними [13]. Парадигматика лексичних одиниць встановлюється з урахуванням як подібних, так і диференціальних ознак у семантичній структурі. Синтагматичні відносини, як і парадигматичні, зумовлені системою мови. У порівнянні з парадигматичними, вони більше залежать від контексту. У дієслівній лексиці синтагматичні відносини виявляються у багатозначності. Дієслово може виявляти різні значення залежно від того з якими словами поєднується.

Лексичні значення дієслова розрізняються за наступними критеріями:

- характером їх зв'язку з об'єктивною дійсністю;
- ступенем їхньої семантичної мотивованості;
- ступенем їхньої лексичної сполучуваності;
- характером виконуваних ними називних функцій [13].

За першим параметром виділяються пряме і переносне, за другим – непохідне та похідне, за третім – вільне та обмежене, за четвертим – номінативне та експресивно-синонімічне значення.

Пряме значення відображає предмет конкретно, безпосередньо, минаючи інші значення того самого слова. Переносне значення відбиває предмет не прямо, а опосередковано, тобто за участю інших значень того самого слова, які виникають у результаті перенесення назв з одного предмета на інший або за спорідненістю.

Пряме та переносне значення можна встановити, вивчаючи історичні зміни дієслова. Непохідне значення дієслова – первісне, споконвічне значення, а похідне – таке, яке виникло пізніше, зазвичай з урахуванням початкової семантики і мотивується нею. Характер мотивованості похідних значень – складний. У дієслова всі значення можуть бути мотивованими, якщо воно саме похідне. При цьому вони можуть мотивуватися одним або різними значеннями іншого слова, що мотивують.

Обмежене значення отримується через відносно широке та незалежне поєднання дієслів. Воно безпосередньо спрямоване на навколишню дійсність та відбивають її. Свобода лексичної сполучуваності дієслів – поняття відносне, адже окремі вербативи обмежені у вживанні і вживаються лише у поєднанні з певними лексемами.

Багатозначні, антонімічні, синонімічні та омонімічні дієслова є мікросистемою, в якій значення взаємопов'язані та взаємообумовлені. Кожне лексичне значення дієслова позначає окреме поняття, може вибудовувати різні типи значень, поєднуватися в окрему антонімічну пару, мати неоднакову можливість утворення синонімічного ряду, розрізнятися за лексичною сполучуваністю, мати різні словотворчі можливості.

Ні ступінь уживаності, ні ступінь відтворюваності, ні обсяг значення, ні його базовий характер – жоден з цих принципів, що висувуються семасіологами, не можна вважати головним критерієм визначення основного значення слова: переносні значення багатьох слів за обсягом уживаності не поступаються їх прямим значенням; структура похідного слова має важливе значення щодо його осмислення. Основним слід вважати значення, яке найбільше зумовлено парадигматично й найменш – синтагматично [52].

У системі дієслівної лексики розрізняються узуальні (мовні) та індивідуальні метафори. Мовні метафори – факт мови, результат перенесення з урахуванням релевантних і загальновідомих ознак подібності, а індивідуальні – факт мови, результат перенесення з урахуванням другорядних, нерелевантних експресивних ознак.

Серед метонімічних переносів виокремлюють узуальні та індивідуальні. Це перенесення таких типів:

- з матеріалу на вироби з нього;
- з одного явища на інше, якщо вони пов'язані у часі;
- з галузі знання, науки щодо науки і навпаки;
- з на його результат;
- з вмістилища на вміст;
- з на інструмент дії тощо [53].

Розвитку багатозначності в англійській мові сприяють здебільшого такі умови:

- відсутність експресії та емоційного забарвлення у слова;
- частота вживання слова, якщо поняття актуальне;
- подільність основи слова з морфологічної точки зору;
- словотворчі можливості лексико-семантичної групи, до якої належить дієслово [53].

Основними критеріями розмежування полісемії, омонімії, антонімії та синонімії дієслова є семантичний, етимологічний, словотвірний, комбінований, тематичний.

Огляд літератури з проблем семантики дієслова показав, що лінгвісти виокремлюють різні критерії визначення семантичних одиниць. Для одних дослідників визначальним чинником є предметно-понятійна єдність. Більшість лінгвістів визначають дієслівні семантими як слова, що повністю збігаються за значенням, що виражають те саме поняття. Деякі мовознавці співвідносять синоніми з предметами, які вони називають, вважаючи, що синоніми називають ту саму річ, але співвідносять її з різними поняттями. Близькість синонімів визначається тим, що вони називають одне явище дійсності, але при цьому виділяють у названому явищі різні сторони або характеризують його з різних точок зору. Інший напрямок приймає за необхідну умову визначення синонімів семантико-функціональну спільність. Третій напрямок заперечує проти заміщення двох різних понять: близькість значень різних слів та їх здатність позначати одні й самі предмети, зазначаючи, що тільки перший критерій, тобто спільність чи близькість значень різних слів є істотним для визначення синонімів.

Виокремлюючи відмінності щодо розуміння дієслівних семантичних розрядів, багато лінгвістів вказують на взаємозамінність (субституцію) слів як необхідну ознаку або умову їхньої синонімії. Тут також немає єдності поглядів: одні вчені вважають синонімами слова, що здатні до взаємозаміни за будь-якого контексту, інші обмежуються рамками певних, але не будь-яких контекстів.

Вивчення семантичної системи проводиться в межах рядів, які становлять мікроділянки лексики. Визначаючи такий ряд, як мікросистему мови, за основу утворення семантичного ряду беруться різні властивості семантем. Основним критерієм синонімічного ряду вважається спільність денотату та близькість значень, а також понятійну спільність. Необхідними ознаками вважається також семантична подібність та часткова взаємозамінність. Не заперечуючи важливості

взаємозамінюваності, варто зазначити, що «абсолютних синонімів дуже мало, адже їхня необхідність в мові вельми сумнівна» [12, с. 224].

Щодо проблеми виділення домінанти синонімічного ряду, існує компромісна думка, згідно з якою домінанта може бути визначена не в кожному ряду синонімів, і що в деяких синонімічних рядах на роль домінанти можуть претендувати два члени ряду [13].

Дослідження лексико-семантичних та функціональних особливостей семантичного ряду дієслова показує синтаксичну та семантичну сполучуваність дієслів.

Аналіз синтаксичної сполучуваності дієслова створює набори моделей сполучуваності, властиві кожному окремому дієслову. Визначається залежність між частотністю вживання дієслів та кількістю утворених ними моделей: чим більш частотне дієслово, тим більшу кількість моделей воно утворює. Залежність між частотністю вживання дієслів та кількістю утворених ними моделей дозволяє визначити ядро синонімічного ланцюга.

Дослідження семантичної сполучуваності дієслів показує, що найбільш широкий діапазон сполучуваності мають дієслова, які поєднуються з різноманітними семантичними розрядами іменників. Інші дієслова характеризуються біднішим спектром сполучуваності. Типовим для досліджуваних вербативів деструкції є поєднання з абстрактними та конкретними іменниками, з якими комбінуються всі зазначені дієслова, і навіть з назвами особи, із якими вони вживаються.

2.2. Методики аналізу предикатів у мовознавстві

Методи і методологія лінгвостилістичних досліджень, як справедливо зауважує лінгвіст С. Я. Єрмоленко, ґрунтуються на глибинних зв'язках стилістики з поетикою, історією літературної мови, історією культури [22, с. 13].

Застосування певного методу в конкретному дослідженні, як відомо, залежить передусім від його мети. Різноманітність мети вивчення певного

стилістичного явища ґрунтується на тому, що об'єктом лінгвостилістичного вивчення є засоби мовної виразності й закономірності функціонування мови відповідно до змісту висловлювання, мети, ситуації, сфери спілкування та інших екстралінгвістичних факторів. Отже, вибір того чи іншого методу значною мірою прогнозований метою дослідження, яка і формує певний методико-стилістичний напрям і аспект вивчення.

У нашому дослідженні використано комплексну методику, що включає низку методів, які були вжиті для досягнення визначеної мети:

- метод суцільної вибірки був використаний з метою вибору вербативів із семантикою руйнування через ретельне вивчення зазначених творів;
- філологічний метод насамперед стосувався вивчення змісту, за допомогою якого автор змушує читача бачити події через власне бачення і відношення до персонажів, ситуацій або подій, що розгортаються;
- структурний метод використовувався для характеристики предикатів руйнування та їх впорядкування за трьома семантичними типами вживання: на позначення припинення існування суб'єкта, зміни зовнішньої форми суб'єкта, зміни внутрішнього стану суб'єкта і визначення відносин і зв'язків між ними;
- кількісний аналіз було використано для забезпечення достовірних висновків, а також унаочнення результатів дослідження;
- описовий метод дозволив визначити склад змістових компонентів деструктивної семантики і їх внутрішню організацію;
- компонентний та контекстуальний аналіз дозволив проаналізувати семантику вербативів руйнування у різному лексичному оточенні.

Висновки до другого розділу

Отже, у другому розділі було описано матеріал дослідження, методи, які використовувалися для аналізу предикатів деструкції у творах Рея Бредбері «Із праху посталі» та «451 градус за Фаренгейтом».

Грунтовне вивчення теоретичного матеріалу дає підстави стверджувати, що семантичне дослідження предикатів – комплексне поняття, яке базується на їх значенні. Для дослідження семантики предикатів деструкції, у першу чергу необхідно звернутися до тлумачних словників, які містять усі можливі значення предиката із семантикою руйнування, його синоніми та антоніми. На основі цих даних структурується дібраний матеріал та вибудовується класифікація для аналізу зазначених предикатів на матеріалі конкретного твору.

У роботі використано комплексну методику, яка передбачає використання методів суцільної вибірки, кількісного підрахунку; філологічного, структурного, описового, що включає компонентний та контекстуальний аналіз за допомогою яких прослідковуються зміни у смисловій структурі дієслівної словоформи.

РОЗДІЛ III

СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРЕДИКАТІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ У РОМАНАХ РЕЯ БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» ТА «ІЗ ПРАХУ ПОСТАЛІ»

3.1. Дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта (руйнування мікроструктури)

Під мікроструктурою у нашому дослідженні розуміємо деструктивні зміни внутрішнього стану персонажа.

У результаті детального вивчення твору Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» були дібрані 23 дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта (руйнування мікроструктури), що складає 10,3% від загальної кількості виокремлених предикатів деструкції.

Для опису негативного досвіду та переживань героїв автор використовує 23 предикати: *to burnt wings, to chop smth down, to cut in half, to divide (into), to drown (in smth), to fall (parts), to grind, to melt, to peel away the layers, to rip, to spit (apart/ smth out), to suck up, to tear, to throw from, to turn on, to whirl in*.

На сторінках роману натрапляємо на низку дієслівних предикатів деструкції, що позначають зміни внутрішнього стану суб'єкта, коли головний герой Гай Монтег повертається додому і підозрює, що його дружина наклала на себе руки. Автор описує переживання героя, нагнітаючи атмосферу описом звуків чорних бомбардувальників, які з ревінням пролітають над будинком подружжя. Читач усвідомлює, що Гай, зрозумівши справжню натуру дружини і не відчуючи до неї нічого окрім розчарування, наляканий глобальним військовим конфліктом, що письменник передає за допомогою низки предикатів та виразів: *to torn, cut in half, chopped down, split apart*.

(1) “*There was atremendous ripping sound as if two giant hands had torn ten thousand miles of black linen down the seam. Montag was cut in half. He felt his chest chopped down and split apart*” [56, p. 12]. – «Пролунав оглушений тріск, наче дві

велетенські руки розірвали уздовж пружка десять тисяч миль чорного полотна. Монтега ніби розчахнуло навпіл, мов би йому розітнули й роздерли груди» [14, с. 20].

Виокремлені словосполучення поза контекстом містять семантику фізичного знищення, але насправді йдеться про внутрішні переживання персонажа. Розглянемо кожний елемент детальніше. Дієслово *to tear* у словнику Colins Dictionary має ядерне значення (damaging or moving) та сім конкретизованих, п'ять з яких виражають деструкцію: *if you tear paper, cloth, or another material, or if it tears, you pull it into two pieces or you pull it so that a hole appears in it; if something tears your flesh or skin, it cuts it badly; if you tear one of your muscles or ligaments, or if it tears, you injure it by accidentally moving it in the wrong way; to tear something from somewhere means to remove it roughly and violently; if a person or animal tears at something, they pull it violently and try to break it into pieces* [62].

Дієслово *to cut* має 16 значень, але лише два вживаються на позначення деструкції: *if you cut something, you use a knife or a similar tool to divide it into pieces, or to mark it or damage it; if you cut yourself or cut a part of your body, you accidentally injure yourself on a sharp object so that you bleed* [62].

Контекстуальне оточення, у якому вживаються предикати, дає зрозуміти, що мова йдеться не про прямий фізичний вплив на героя, а про його внутрішнє переживання, руйнацію через можливу смерть дружини. Тобто, в цьому випадку предикат деструкції містить образне значення.

Наступним деструктивним предикатом виступає фразове дієслово *chop sth down*, яке має лише одне значення: *to cut through something to make it fall down* [58], тобто «порубати». За аналогією з першим прикладом, контекст надає можливість з'ясувати, що мова йдеться про внутрішню руйнацію Гая Монтега.

Останній предикат деструкції у наведеному прикладі виступає частиною виразу *split apart*. У словнику бачимо наступне визначення: *if something such as wood or a piece of clothing splits or is split, a long crack or tear appears in it* [58],

тобто «роздирати серце (душу) – завдавати моральних мук, душевного болю» [42].

Цікаво, що Рей Бредбері вживає двічі метафоричне порівняння танення із внутрішньою руйнацією. Спочатку це відбувається із дружиною протагоніста – Мілдред, яка до смерті боялася нової «одержимості» свого чоловіка книжками:

(2) *“Who’s more important, me or that Bible?” She was beginning to shriek now, sitting there like a wax doll melting in its own heat* [56, p. 59] – «Що для тебе важливіше, я чи Біблія? Вона знову пронизливо закричала, схожа на воскову ляльку, що розтавала від власного тепла» [14, с. 120].

У наведеному прикладі вжито предикат деструкції *to melt*, яке у словнику має чотири фіксованих значення, але лише одне передає семантику руйнування: *if something such as your feelings melt, they suddenly disappear and you no longer feel them* [62]. Предикат деструкції вжито як складову метафоричного порівняння: *“like a wax doll melting in its own heat”*, тобто, процес танення ляльки – це процес її смерті, як тільки вона розтане, то зникне.

Згодом професор історії Фабер переживає схожі переживання, коли на його курс з історії драми від Есхіла до О’Нейла записалася лише одна людина, що означало для професора кінець викладацької кар’єри. Його лекції більше не користувалися популярністю і він втратив роботу, що в його випадку прирівнювалося до смерті:

(3) *“How like a beautiful statue of ice it was, melting in the sun”* [56, p. 68]. – «Враження було таке, ніби прекрасна крижана статуя розтає в тебе на очах під палючим сонячним промінням» [14, с. 120].

Інший приклад руйнування мікроструктури – це ситуація, коли молода героїня роману Кларіс Маклелен, говорить про свого психіатра, до якого її примусово відправили через нестандартне мислення. Лікар порівнює його сеанси із «облуплюванням цибулі», аби добратися до істини:

(4) *“He says I’m a regular onion! I keep him busy peeling away the layers”* [56, p. 19]. – «Не знаю, якою він про мене думки, але каже, що я справжня цибулина! Мовляв, треба мене облуплювати шар за шаром» [14, с. 34]. Тут

дієслово *to peel* означає *to remove the skin of fruit and vegetables* [58], тобто «облуплювати». Контекстуальний аналіз надає можливість з'ясувати, що йдеться про психічний стан Кларіси, яку у суспільстві вважають *інакшою*, а детальний аналіз її психологічного стану порівнюється із зніманням лушпиння з цибулини, обдирання якої призводить до поступового зникнення об'єкту. Соціум часто неадекватно реагує на *інакшість* тих, хто його оточує. Сім'я Кларіси покинула місце проживання після трагічної загибелі дівчини під колесами автомобіля: “*The same girl. McClellan. McClellan, Run over by a car. Four days ago. I'm not sure. But I think she's dead. The family moved out anyway. I don't know. But I think she's dead*” [56, p.37]. – «Саме про ту, Маклелен. Вона потрапила під машину. Чотири дні тому. Я не певна, але, здається, вона померла. Вся родина кудись переїхала. Не знаю точно, але здається дівчина померла» [14, с. 75].

Наступний приклад деструкції мікроструктури головного героя вияскравлюється у метаморфозах, які відбуваються у його свідомості, руйнуючи штучно вибудовані цінності *менестреля вогню*, перетворюючи Монтега на рятувальника книг. Кларіс відчула споріднену душу і, дізнавшись, що Гай працює у пожежному депо, висловила думку про його *інакшість*. Головний герой відразу побачив істину у словах дівчини, але минулі переконання не «відпускають» чоловіка. Автор описує внутрішню боротьбу героя самого з собою:

(5) “*He felt his body divide itself into a hotness and a coldness, a softness and a hardness, a trembling and a not trembling, the two halves grinding one upon the other*” [56, p.20]. – «Йому здалося, ніби він роздвоївся: одна його половина була гаряча, друга – холодна, одна – ніжна, друга – жорстка, одна – тремтлива, друга – неворушлива, ці половини намагалися знищити одна одну» [14, с. 36].

У прикладі вжито предикати деструкції мікроструктури: *to divide – to (cause to) separate into parts or groups*; *to grind – to make something into small pieces or a powder by pressing between hard surfaces* [58]. Обидва предикати вжиті в переносному значенні, адже людина не може «роздвоїтися», це внутрішнє

відчуття героя, яке поділило його усвідомлення дійсності на дві частини, застерігаючи його від втрати зони комфорту.

Таким чином, у романі «451 градус за Фаренгейтом» дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта виражені низкою дієслів у метафоричних виразах та порівняннях, які за допомогою контекстуального аналізу надають можливість з'ясувати їх деструктивний характер саме мікроструктури, що вказують на внутрішні переживання героїв.

У романі «Із праху посталі» на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта зафіксовано 18 лексичних одиниць, що складає 17,9% від їх загальної кількості: *to bang, to breath fire, to break, to burden, to burn (2), to destroy, to fire, to fracture, to glow, to go mad, to hurt, to pierce, to sank, to shoot, to smother, to stiffen, to strike*. Такий розподіл головно вказує на образне зображення внутрішньої руйнації героїв. Розглянемо декілька прикладів.

Перша згадка про деструкцію мікроструктури відбувається у п'ятому розділі «Мандрівна чаклунка», коли сестра головного героя, Сесі, повідомляє батькам, що хоче пережити справжнє кохання. Таке рішення позбавляє родину спокою і стає причиною їхніх внутрішніх переживань:

(6) “Love,” she said. “Where is my love!?” She had said it at supper. And her parents had stiffened back in their chairs. “Patience,” they advised” [57, p.23]. – «Любов, – проказала вона. – Де моя любов?! Вона казала це ще за вечерею. Батьки аж скам'яніли від подиву у своїх кріслах» [15, с. 14].

У словнику зафіксовано наступне значення дієслова *to stiffen – to become firm or more difficult to bend* [58], тобто «заціпеніти». За словниковою дефініцією, батьки мали змінитися фізично, але за контекстом з'ясовуємо, що йдеться про внутрішні руйнівні переживання персонажів.

Наступний приклад стосується другорядних героїв, свідомістю яких певний час керувала Сесі. Так, за допомогою Енн та Тома, Сесі вдалось пережити людські почуття, хоча остання і пручалась. Саме розуміння цього і наводить Енн Лірі на думку, що вона втратила глузд, тобто спричинено руйнацію внутрішнього контролю дівчини:

(7) “*Hush, speak gently, said Cecy. She moved Ann’s fingers out toward Tom’s head. Ann snatched them back. “I’ve gone mad!”* [57, p.26]. – «Т-с-с-с... говорила лагідно, – сказала Сесі та протягнула пальці до голови Тома. Енн відсіпнула руку. – Я Збожеволіла!» [15, с. 18]. Англійська фраза *go mad* має значення *to become mentally ill* [70], тож йдеться не про фізичну, а про ментальну руйнацію, коли людина не в змозі контролювати себе.

Детальне вивчення роману дозволив виокремити низку прикладів, які описують зміни у зовнішності героїв через внутрішні переживання. Так, у продовженні теми кохання, одразу після дотику Енн відчула, як її щоки палають, тобто вона відчула підвищення температури тіла, що, на наш погляд, вказує на метафоричну руйнацію-зміну її зовнішнього вигляду:

(8) “*I don’t know. Oh, go away!” Her cheeks glowed with pink charcoals*” [57, p.26]. – «Не знаю. Ой, іди геть! – її порожевілі щоки палали, немов жарини» [15, с. 18].

Цікаво, що англійський вербатив *to glow* у тлумачному словнику не має прямої деструктивної семантики, пор.: *to produce a continuous light and sometimes heat* [58], але контекстуальне оточення надає можливість зрозуміти, що йдеться про фізичний прояв внутрішніх переживань Енн. В українському перекладі натрапляємо на вживання дієслова деструкції «палати» – знищуватися в сильному вогні, зазнавати дії всепоглинаючого вогню [42].

Сесі – сімнадцятирічна юнка, яка здатна під час сну впроваджувати свою свідомість у будь-яку живу істоту. Саме це вміння змушує пару закоханих пережити найемоційніші моменти:

(9) “*I have lingered in a girl’s summer face to look out at a young man, and I have been in that same man, the same instant, breathing fire at that forever summer girl*” [57, p.93]. – «Якось я затрималась на літньому обличчі дівчини, щоб подивитися на одного юнака, і в ту ж мить я була в тому самому парубкові, обпалюючи пристрастю цю дівчину вічного літа» [15, с. 66]. Рей Бредбері використав авторський метафоричний вираз *breathing fire*, який не зафіксований у словниках, але означає *обвалювати*, що влучно передав у відтворенні

першотексту перекладач в українському тексті. За контекстом з'ясовуємо, що йдеться не про реальний вогонь, а про внутрішній, який немов випалює двох закоханих.

У вищезазначених прикладах йшлося про руйнацію-пристрасть, натомість у наступному прикладі вжито предикат деструкції *to burn – to be hurt, damaged, or destroyed by fire or extreme heat, or to cause this to happen* [58]:

(10) “*She pulled back, as if her fingers had been burned by dry ice*” [57, р.107]. – «Вона відсахнулася, наче суха крига обпекла її пальці» [15, с. 77 – 78].

Автор описує ситуацію знайомства літньої сестри милосердя міс Мінерви Геллідей та привида у людській подобі. Вона відразу визнає у ньому привида, що призводить до трагічних наслідків: в міс Міневри стається інфаркт і вона помирає. Пізніше вона так само перетворюється на привида, а місцем її проживання стає Будинок. Зрозуміло, що *сухий лід* може спровокувати серйозні опіки під час контакту зі шкірою, адже це продукт надзвичайно низької температури. Відомо, що за нормального атмосферного тиску температура сухого льоду становить -79 градусів за Цельсієм. Але Бредбері мовить не про фізичні властивості продукту, а предикат *burned* вживає як метафоричне порівняння: міс Геллідей, доторкнувшись, усвідомила, що перед нею мрець, що змусило її відсахнути руку наче від загрози зазнати опіку. Читач розуміє, що неможливо обпектись мертвим тілом, а тим більше зазнати будь-якої руйнації.

Таким чином, дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта у романі «Із праху посталі» виражені дієсловами як з прямою семантикою деструкції, так і з контекстуальною.

3.2. Дієслівні предикати на позначення зміни зовнішньої форми суб'єкта (руйнування макроструктури)

Руйнація макроструктури у романі «451 градус за Фаренгейтом» представляє третину аналізованого матеріалу, а саме 83 слова та

словосполучення, що складає 36,7% від загальної їх кількості: *to bang*, *to bash*, *to beat* (3), *to bite*, *to blacken*, *to blow* (*in*, *up*, *out*) (5), *to bombard*, *to break* (*down*) (2), *to bring*, *to burst*, *to burn* (2), *to change*, *to chop off* (2), *to cleansed*, *to crush*, *to cut* (*out*) (2), *to eat*, *to empty*, *to explode*, *to fall*, *to fire*, *to fling*, *to hit* (3), *to hurl*, *to hurt* (2), *to ice*, *to kick* (*out*) (3), *to knock* (*down/off*) (3), *to leapt out*, *to lit*, *to mess up*, *to plung in*, *to reblocke*, *to rend*, *to rip* (3), *to ruin*, *to scrabble*, *to scratch*, *to seize*, *to shake* (2), *to shatter*, *to singe*, *to shoot* (2), *to slam* (3), *to slap*, *to smash*, *to snap up*, *to snatch*, *to spank*, *to stab*, *to strike* (*a blow*) (2), *to sting*, *to swing*, *to take* (2), *to tear* (2), *to twist*, *to violate*, *to wad* (2).

Навіть за поверхового аналізу зрозуміло, що найчастіше на сторінках роману, серед предикатів руйнування макроструктури на позначення зміни зовнішньої форми суб'єкта вживається вербатив *to blow*, який у словнику визначається як *to move and make currents of air, or to be moved or make something move on a current of air* [58], тобто «дмухати», яке не вміщує деструктивної семантики. Зазначений предикат виявився досить продуктивним у створенні виразів та фразових дієслів:

(11) “Go home and think of your first husband divorced and your second husband killed in a jet and your third husband blowing his brains out, go home and think of the dozen abortions you’ve had, go home and think of that and your damn Caesarian sections, too, and your children who hate your guts!” [56, p.78]. – «Ідіть додому, й подумайте про свого першого чоловіка, якого ви покинули, про другого чоловіка, який розбився у ракетному автомобілі, про третього чоловіка, який теж незабаром розтрощить собі голову!» [14, с.164].

У романі фразове дієслово *blow* (*sth*) *out* вжито із деструктивною семантикою, але у тлумачному словнику міститься лише одне значення із нейтральною семантикою: *if a flame blows out or you blow it out, it stops burning when a person or the wind blows on it* [70], тобто «гасити». З контексту зрозуміло, що йдеться про смертельну черепно-мозкову травму, отриману під час аварії. Розглянемо ще один приклад:

(12) “He felt it scrabble and seize his leg and stab the needle in for a moment before the fire snapped the Hound up in the air, burst its metal bones at the joints, and blew out its interior in the single flushing of red colour like a skyrocket fastened to the street” [56, p.91]. – «Монтеґ відчув, як пєс хапає його за ногу, встромлює голку – і тїєї ж миті полум’я відкинуло пєса в повітря, викрутило з суглобів металеві кістки, вивернуло розпечені нутроці і вони вибухнули червоними бризками, наче ракета» [14, с. 193]. У цьому фрагменті тексту, з контексту зрозуміло, що фразове дієслово вжито у значенні «вибухати», а не «гасити».

Окрім фразового дієслова *blow (sth) out*, у романі «451 градус за Фаренгейтом» зафіксоване *blow (sb/sth) up*, де вербатив *blow* вжитий з прислівником *up*, що означає *to destroy something or kill someone with a bomb, or to be destroyed or killed by a bomb* [58], що має український відповідник «підірвати»:

(13) “Bang, you’re ready to blow up the world, chop off heads, knock down women and children, destroy authority” [56, p. 81]. – «Ви вже ладні висадити Всесвіт, стинати голови, топтати ногами жінок і дітей, повалити владу» [14, с. 173].

(14) “They have to come round in their own time, wondering what happened and why the world blew up under them” [56, p. 115]. – «Вони повинні самі збагнути, що трапилося, чому світ вибухнув під ними» [14, с. 249].

Обидва приклади містять фразове дієслово *to blow up*, що вживається у тексті із семантикою *висаджувати (висадити) в повітря – нищити, руйнувати вибуховою речовиною* [42].

(15) “Beatty struck him a blow on the head that sent him reeling back” [56, p. 89]. – «Бітті щосили вдарив його в голову – і Монтеґ, заточившись, подався назад» [14, с. 189].

Лексична одиниця *blow* складає вираз *strike a blow*, що у словнику зафіксований як ідіома із значенням *to do something to fight for or against something* [70], тобто «завдати удару», що вживається на позначення руйнування макроструктури.

(16) “Bang, you’re ready to blow up the world, chop off heads, knock down women and children, destroy authority” [56, p. 81]. – «Ви вже ладні висадити Всесвіт, стигати голови, топтати ногами жінок і дітей, повалити владу» [14, с. 173].

Вербатив *to knock* має пряме деструктивне значення: *to repeatedly hit something, producing a noise* [58], у поєднанні з прислівником він утворює фразове дієслово *to knock down* із значенням *if someone is knocked down or is knocked over by a vehicle or its driver, they are hit by a car and fall to the ground, and are often injured or killed* [62], тобто «збивати з ніг».

(17) “A great nuzzling gout of flame leapt out to lap at the books and knock them against the wall” [56, p. 88]. – «Довгий язик полум’я з вогнемета, вдарив у книжки, відкинув їх до стіни» [14, с. 186].

Йдеться про зовнішній вплив: спочатку про витік вогню і як результат – удар об стіну.

(18) “It was a pleasure to burn. It was a special pleasure to see things eaten, to see things blackened and changed” [56, p. 5]. – «Так приємно було дивитися, як вогонь поглинає речі, як вони чорніють і змінюються» [14, с. 3].

Предикат категорії деструкції, який вжито у зазначеному прикладі – *to blacken*. У тлумачному словнику вербатив має два значення, які не вказують на пряму деструкцію, але з контексту зрозуміло, що «почорніння» – це результат горіння об’єкту (книга), тобто його руйнація.

Дієслово *to take* має нейтральне первинне значення: *to move something or someone from one place to another* [58] – «пересувати». У Colins Dictionary зазначено, що вербатив змінює своє значення залежно від іменника, який його оточує: **take** is used in combination with a wide range of nouns, where the meaning of the combination is mostly given by the noun. Many of these combinations are common idiomatic expressions whose meanings can be found at the appropriate nouns [62]. На сторінках роману натрапляємо на словосполучення *to take blood*, що виражає конотацію деструкції:

(19) “*Strangers come and violate you. Strangers come and cut your heart out. Strangers come and take your blood*” [56, p. 14]. – «*Приходять чужинці і чинять насильство. Чужинці виривають твоє серце. Чужинці висмоктують твою кров*» [14, с. 24].

Дієслово *to take* є частиною виразу *take your blood* – «висмоктувати кров», що прямо вказує на загибель живої істоти. Схожу ситуацію бачимо у наступному прикладі:

(20) “*If only they could have taken her mind along to the dry-cleaner’s and emptied the pockets and steamed and cleansed it and reblocked it and brought it back in the morning*” [56, p. 14]. – «*Якби можна було віддати саму душу в чистку, щоб її там розібрали, випатрали, відпарили, дезінфікували, знову зібрали, а вранці принесли назад. Якби ж...*» [14, с. 24].

Вербатив *to take* складає вираз *have taken her mind along to the dry-cleaner’s*, що має буквальный переклад «віднести розум до хімчистки», іншими словами – «вправити мізки», тобто сприяти переосмисленню, коли звичні думки, ідеї, переконання особи, шляхом втручання когось зовні, змінюються докорінно.

Висновуємо, що дієслівні предикати на позначення зміни зовнішньої форми суб’єкта в романі Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» виражені як дієсловами із прямою семантикою руйнації, так і розуміються з контекстного оточення. Подекуди одне дієслово складає різні вирази, фразові дієслова та ідіоми, які мають різну семантику, але у нашому дослідженні об’єднані у категорію на позначення руйнації або руйнування.

У романі «Із праху посталі» виокремлено 37 дієслівних предикатів на позначення зміни зовнішньої форми суб’єкта, що становить 36,6% усього емпіричного матеріалу: *to bang* (2), *to batter*, *to bite*, *to break* (3), *to brush*, *to clout*, *to chop*, *to crack* (3), *to crash*, *to drown*, *to fall* (*to fall in ruins*), *to gun-pock*, *to hurt*, *to knock*, *to punish*, *to raven*, *to sank*, *to saw*, *to sew*, *to shatter*, *to shave*, *to shook*, *to shoot* (2), *to shred*, *to struck* (2), *to tatter*, *to thrash*, *to struck* (2).

Серед зазначених предикатів із семантикою руйнації макросистеми, натрапляємо на дієслова із прямим значенням, та тим, що розуміється з

контексту. Деякі із виокремлених вербативів складають фразові вирази, інші вживаються із ядерним значенням. Шляхом методу суцільної вибірки був дібраний ідіоматичний вираз *to fall into ruin*, що має семантику *if something falls into ruin, it gets damaged or destroyed because no one is taking care of it* [67]:

(21) “*There must be no pause, or the entire pantomime might fall in ruins! girl*” [57, p.27]. – «*Не повинно бути жодних зволікань, інакше все піде прахом!*» [15, с. 19].

Ідіома *to fall in ruins* вміщує семантику деструкції, що вдало відтворено в українському тлумачному словнику: *прахом іти* (*піти, розлітатися, розлетітися і т. ін.*): а) *зникати, щезати, гинути (про статки, матеріальні цінності)*; б) *руйнуватися, розвіюватися (про надії, мрії, сподівання)* [42].

Дієслово *to fall* із загальним значенням *to suddenly go down onto the ground after you have been standing, walking, or running, especially without intending to* [67], тобто «падати», виявилось продуктивним на словосполучення, які у тексті мають семантику деструкції:

(22) “*We are in danger, too, trapped in the tomb with an uncrucified carpenter, blown away with the burning bush as the east’s Black Cubicle cracks its mortar and falls*” [57, p.136]. – «*Ми теж у небезпеці, замкнені в гробниці з не розіпнутим теслею, наше полум’я задув вітер, що згасив і неопалиму купину, поки тріскаються і розпадаються стіни Чорного Куба на сході*» [15, с. 102].

Автор вживає вербатив *to fall*, що вказує на зовнішню руйнацію стін.

(23) “*Where a thunderous avalanche of wings fell down to clout his face, his arms, his hands*” [57, p. 64]. – «*За порогом грозова лавина крил уперіщила його по обличчю, руках, долонях*» [15, с. 43].

У словнику зафіксоване наступне значення фразового дієслова *to fall down*: *to fall to the ground* [58] – «падати». За контекстом з’ясовуємо, що дядечко Ейнар, який мав величезні крила, як у кажана, невдало приземлився і ненароком дав крилами ляпаса своєму племіннику Тімоті. Отже, вираз *to fall down* вміщує семантику шкоди. Вербатив *to fall* уживається як частина виразу “*fell down to*

clout”, де *to clout* містить семантику деструкції – *to hit someone or something with the hand or with a heavy object* [58] – «давати ляпаса».

Наступне дієслово за частотністю вживання, яке містить семантику руйнації – *to break*, що у тлумачному словнику фіксується зі значенням *to destroy or end something, or to come to an end* [58]:

(24) “*Dynasty Egyptian tomb, this small ghost rodent at last fled free when some curious Bonaparte soldiers broke the seal and let out great gusts of bacterial air which killed the troops and confused Paris long after Napoleon departed and the Sphinx prevailed, with French gun-pocks in her face, and Fate splayed her paws*” [57, p. 50]. – «Утікнувши від життя до світ мертвих, до давньоєгипетської гробниці Першої династії, цей примарний крихітний гризун нарешті вирвався на свободу тоді, коли пара допитливих солдатів Бонапарта зламали древню печатку фараонів. Дужі подуви повітря, повного бактерій, вирвалися на свободу, вбиваючи на своєму шляху війська, вони викликали змішення в цілого Парижа ще довго по тому, як Наполеон покинув Єгипет, а вкритий артилерійськими віспами Сфінкс переміг» [15, с.33].

У зазначеному прикладі дієслово *to break* вжито у прямому значенні, що містить семантику деструкції – «зламати». Таке вживання на сторінках роману непоодиноке, про що свідчать наступні приклади із предикатом *to break*, з таким само значенням:

(25) “*Timothy broke Arach’s web on his lips: “Now what?”*” [57, p.73]. – «Тімоті зірвав павутину Араха з губ» [15, с. 51].

(26) “*Dates from when the Spanish Armada broke on the Irish coast and its women, to birth boys with dark, and girls with darker, hair*” [57, p. 166]. – «Дати з часів, коли кораблі Непереможної армади розбивалися об ірландське узбережжя і серця його жінок, через що тут потім народжувалися темноволосі хлопчики і чорняві дівчата» [15, с. 121].

У прикладі дієслово *to break* вжито із семантикою деструкції. Автор використовує стилістичний прийом зевгма – одне дієслово вжито для двох, семантично різних іменників, що створює комічний ефект: «розбивалися об

ірландське узбережжя і розбивалися серця його жінок», тобто в першому випадку дієслово вжите з прямим значенням (руйнувати кораблі), а друга частина – з метафоричним: *розбивати (розбити) серце (душу) – завдаючи комунібудь болю, страждань, робити його нещасним* [42] і відноситься до категорії руйнації мікросистеми. За допомогою одного дієслова, Рею Бредбері вдалося в одному виразі передати одразу два різних значення предикатів деструкції – мікро-та макроруйнації.

(28) “*The windows trembled and broke. Throughout the great House wings shivered and flew, beating against the panes until they shattered*” [57, p. 203]. – «Він бачив, як затремтіли і розбилися вікна» [15, с. 148]

(29) “*Throughout the great House wings shivered and flew, beating against the panes until they shattered*” [57, p. 203]. – «По всьому величезному Будинку тріпотіли і літали крила, вдаряючись об шипики, поки ті не розбивалися вщент» [15, с. 148].

У прикладі дієслово *to shatter* вжито у значенні, що зафіксоване у тлумачному словнику: *to (cause something to) break suddenly into very small pieces* [58] – «розбити». В українському перекладі зазначений вербатив підсилений прислівником «вщент».

(30) “*He fell back, struck again in his heart*” [57, p. 200]. – «Він одсахнувся, знову отримавши удар в серце» [15, с. 147].

Вербатив *to strike (struck)* уживається зі значенням *to hit or attack someone or something forcefully or violently* [58], тобто «вдарити». Видається, що вираз “*struck again in his heart*” відноситься до категорії руйнації мікроструктури, але за контекстом з’ясовуємо, що йдеться про справжній удар, який наносила Сесі своєму дядечку Йоану Лютому, єдиному члену Сім’ї, якого усі боялися і трималися подалі через його жорстокість, люту вдачу і темне минуле. Саме він став причиною знищення Будинку, а Сім’ї довелося тікати.

Семантичні типи предикатів, які виражають руйнування макроструктури у романі «Із праху посталі» містять пряму семантику деструкції, образну, інколи вони стають частиною цілого виразу, спільне значення якого виражає руйнацію

макроструктури. Рей Бредбері використовує у романах низку стилістичних засобів, як от зевгма, метафори, порівняння, які вияскравлюють семантичні значення дієслівних предикатів на позначення зміни зовнішньої форми суб'єктів.

3.3. Дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта

Статистичні показники, які були визначені у результаті роботи над романом-утопією Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», демонструють перевагу дібраного фактичного матеріалу для зображення припинення існування суб'єкта серед інших зазначених груп предикатів деструкції. 53% емпіричного матеріалу складають дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта. Такий показник можна пояснити тематикою твору, оскільки йдеться про спалення книг, під якими автор мав на увазі знання, що призводить до тотальної руйнації особистості та перетворення її на зручний інструмент у руках тоталітарної влади.

Роман містить вражаючу кількість лексики із семантикою руйнування: знищення живих істот і не живих об'єктів; розваги за допомогою налаштування робота-собаки, які призводять до смерті тварин і людей; загибель під колесами автомобіля Кларіс Маклелен та прагнення знищити її родину; самогубство старої жінки; спалення Бітті; показова страта невинного перехожого та знищення усього міста під час війни.

Для опису припинення існування суб'єктів, у романі Рея Бредбері зафіксовано 120 випадків вживання предикатів відповідної семантики: *to bake; to blow out/ up (4); to burn (47);/ down / burn smth to ashes; to committed murder/ suicide; to can not breathe; to disintegrate; to destroy (5); to devour; to die (15); to drown (3); to eliminate; to explode; to leap in fire; to leave no stone on another; to flush (2); to give up (give final push toward murder); to jump off; to kill (13); to murdering; to pass on; to perish; to quit; to rid;to ruin; to sank; to set off; to shot; to tear; to vanish.*

За частотністю вживання переважають сім основних предикатів повного знищення об'єкту, які за семантикою можна поділити на:

- предикати фізичного впливу, що призводить до знищення: *to burn* (47); *to blow out/ up* (4); *to drown* (3); *to flush* (2);
- предикати процесу знищення: *to kill* (13); *to destroy* (5);
- предикати знищення як здійснений факт: *to die* (15).

Отже, на основі кількісного аналізу, можна стверджувати, що Рей Бредбері для створення картини світу у романі «451 градус за Фаренгейтом» визначає головним процес знищення, а головним предикатом виступає *to burn*, який у свою чергу є полісемантичним. Вербатив *to burn* має чотирнадцяти зафіксованих значень, чотири з яких відносяться до категорії деструкції: *if you burn something, you destroy or damage it with fire; If you burn something that you are cooking or if it burns, you spoil it by using too much heat or cooking it for too long; If you burn part of your body, burn yourself, or are burnt, you are injured by fire or by something very hot; If someone is burnt or burnt to death, they are killed by fire* [62]. Розглянемо вживання предиката у прикладах:

(31) “It was a pleasure to burn. It was a special pleasure to see things eaten, to see things blackened and changed” [56, p. 5]. – «Так приємно було дивитися, як вогонь поглинає речі, як вони чорніють і змінюються» [14, с. 3].

Предикат *to burn* вжито у значенні *знищити щось*, у нашому випадку – *знищити (спалити) книги*.

(32) “It was a pleasure to burn. It was a special pleasure to see things eaten, to see things blackened and changed” [56, p. 5]. – «Так приємно було дивитися, як вогонь поглинає речі, як вони чорніють і змінюються» [14, с. 3].

Цікаво, що два речення змальовують одну дію – поглинання (знищення) речей (книг), і якщо в першому випадку дієслово *to burn* має прозору семантику деструкції, то у поєднанні з дієсловом *to eat*, семантика деструкції виражена імпліцитно. Аби з'ясувати відношення дієслова *to eat* до групи контекстуальних предикатів, звернемося до тлумачного словника, у якому зафіксовано чотири визначення, жодне з яких не описує процес деструкції, натомість міститься три

прямих значення і одне переносне. З контексту очевидним є той факт, що йдеться про знищення книг вогнем, тобто вогонь «поїдає» книги.

На сторінках роману автор використовує ідіоматичні вирази із семантикою деструкції:

(33) “Monday burn Millay, Wednesday Whitman, Friday Faulkner, burn ‘em to ashes, then burn the ashes” [56, p. 8]. – «В понеділок палити книги Едні Міллей, в середу – Вітмена в п’ятницю – Фолкнера, перетворювати їх на попіл» [14, с. 11].

Вираз *burn the ashes* є трансформованою ідіомою. Так, у словнику Merriam-Webster зафіксовано вираз “reduce (something) to ashes” у значенні *to completely destroy (something) by burning* [70], що має еквівалент в українській мові – «згоріти на попіл» [42].

(34) “I don’t know anything any more,” he said, and let a sleep-lozenge dissolve on his tongue” [56, p. 16]. – «Нічого більше не знаю, – промовив Монтег. Вона повільно розтала на язика» [14, с. 27].

У прикладі мовиться про зміну зовнішньої форми пігулки (*to dissolve*), яка розтанула, тобто із твердої форми перейшла у рідку, припинила своє існування. В англomовному тлумачному словнику бачимо, що із п’яти наведених значень, чотири – містять значення деструкції: *when an organization or institution is dissolved, it is officially ended or broken up; when a parliament is dissolved, it is formally ended, so that elections for a new parliament can be held; when a marriage or business arrangement is dissolved, it is officially ended; if something such as a problem or feeling dissolves or is dissolved, it becomes weaker and disappears* [62].

(35) “At night when things got dull, which was every night, the men slid down the brass poles, and set the ticking combinations of the olfactory system of the Hound and let loose rats in the firehouse area-way, and sometimes chickens, and sometimes cats that would have to be drowned anyway, and there would be betting to see which the Hound would seize first” [56, p. 21]. – «По ночам, коли ставало нудно (а таке бувало щоночі), пожежники ковзали вниз по мідних жердинах, настроювали механізм нюхової системи пса на певний запах і впускали до нього в підвал

пацюків, курчат чи кошенят, яких однаково треба було втопити, а потім билися об заклад, кого пес ухопить першим » [14, с. 38].

Дієслівний предикат *to drown* має три фіксованих значення у словнику, де лише одне виражає деструкцію: *when someone drowns or is drowned, they die because they have gone or been pushed under water and cannot breathe* [62].

На сторінках роману процес знищення найчастіше передається двома дієсловами *to kill* та *to destroy*. Ретельне вивчення твору дозволило зафіксувати кількісне вживання зазначених вербативів із подібною семантикою, а саме *to kill* – 13 випадків та *to destroy* – 5 вживань.

(36) “*I’m afraid of children my own age. They kill each other*” [56, р. 24]. – «Я боюсь своїх однолітків. Вони вбивають одне одного» [14, с. 47].

(37) “*Did it always used to be that way? My uncle says his grandfather remembered when children didn’t kill each other*” [56, р. 24]. – «Хіба так завжди було? Дядько каже, що ні» [14, с. 47].

(38) “*Right now I’ve got an awful feeling I want to smash things and kill things*” [56, р. 50]. – «Поки що мені хочеться – і то жахливе почуття! Хочеться все ламати й руйнувати» [14, с. 104].

(39) “*He hadn’t wanted to kill anyone, not even Beatty*” [56, р. 93]. – «Він нікого не хотів убивати, навіть Біммі» [14, с. 197].

(40) “*With any luck at all, we can kill the trail in here, anyway...*” [56, р. 102]. – «Можже пощастить знищити слід» [14, с. 219].

Вербатив *to kill* має семантику знищення як живого, та і не живого об’єкта. У тлумачних словниках він має таке значення: *to cause someone or something to die* [58].

(41) “*Bang, you’re ready to blow up the world, chop off heads, knock down women and children, destroy authority*” [56, р. 81]. – «Ви вже ладні висадити Всесвіт, стинати голови, топтати ногами жінок і дітей, повалити владу» [14, с. 173].

У зазначеному прикладі предикат містить значення знищення не фізичного об'єкту, а абстрактного – влади. *to destroy – to damage something so badly that it cannot be used* [58].

(41) “*See what you ’re doing? You ’ll ruin us!*” [56, p. 59]. – «*Ну що ти робиш? Ти нас занапаститиш!*» [14, с. 120].

У прикладі вжито предикат деструкції *to ruin*. В англomовному тлумачному словнику для з’ясування семантики цього дієслова. Вербатив *to ruin* має два фіксованих значення у тлумачному словнику: пряме значення «зруйнувати» і переносне – «збанкрутувати»: *to ruin something means to severely harm, damage, or spoil it* [62]). У прикладі вербатив вжитий у значенні деструкції. Оскільки предикат вжитий у майбутньому часі у формі складеного предикату *will ruin*.

(42) “*Leave that stuff in the blood and the blood hits the brain like a mallet, bang, a couple of thousand times and the brain just gives up, just quits*” [56, p. 13]. – «*Варто залишити цю погань у крові – й кров застукотить у мозок, як молоток, – бах-бах! – тисячі зо дві ударів, і мозок відмовляє, перестає працювати*» [14, с. 22].

У прикладі вжито одразу два дієслова, які без контексту не містять семантику деструкції, але із підметом *the brain* стає зрозумілим, що йдеться про припинення життя, тобто у результаті – людина гине. Розберемо кожний приклад детальніше.

Фразове дієслово *to give up* має лише два фіксованих значення, але жодне з них не містить деструктивної семантики. Попри те, у поєднанні іменника *мозок* із дієсловом на позначення *зупинки*, вказує на припинення існування.

Предикат *to quit* не має експліцитного вираження деструкції, але за його контекстуального оточення стає зрозуміло, що йдеться про переносне значення, адже мозок не може «піти», а це означає, що людина йде з життя.

У романі містяться приклади, які вказують на акт смерті. До таких відносяться словосполучення із дієсловом *to commit*, яке не містить у своїй семантиці деструкцію, але у парі з іменниками *murder* або *suicide* предикат змінює своє значення на таке, що вміщує сему руйнації:

(43) “Police Alert. Wanted: Fugitive in city. Has committed murder and crimes against the State” [56, p. 93]. – «Увага! Поліція розшукує втікача. Вчинив убивство і кілька злочинів» [14, с. 198].

Словосполучення *to commit murder* у тлумачному словнику має дефініцію *to commit the crime of intentionally killing a person* [58]:

(44) “Committing suicide! Murdering!” [56, p. 67]. – «I накладають на себе руки? I вбивають одне одного?» [14, с. 139].

Словник Merriam-Webster містить ідіоматичне словосполучення *to commit suicide*, яке потрактовується як *to kill oneself* [70]. У художньому тексті йдеться про саморуйнування: *накладати (накласти) на себе руки (руку) – кінчати життя самогубством, заподіювати собі смерть* [42].

На сторінках роману вміщено ідіому результату знищення об’єкту *leave no stone unturned*, яка в англomовному словнику Merriam-Webster має дефініцію *to make every possible effort to find someone or something* [70], але у контекстному оточенні вона вжита із семантикою тотального знищення:

(45) “Montag saw the flirt of a great metal fist over the far city and he knew the scream of the jets that would follow, would say, after the deed, disintegrate, leave no stone on another, perish. Die” [56, p. 119]. – «Але Монте бачив змах величезного сталевого кулака, підведеного над далеким містом для удару; він знав – зараз чувається скрегіт реактивних літаків, який після всього, скаже: руйнуй, не залишай каменя на камені, загинь. Помри» [14, с. 259]. Еквівалент української ідіоми відбиває точне значення знищення: *каменя на камені не лишати (не лишити, не залишити, не залишити і т. ін.) – руйнувати, знищувати дощенту; скасувати* [42].

Предикат для зображення припинення існування суб’єкта найчастіше виражається лексемою *to die* (15):

(46) “He wanted above all, like the old joke, to shove a marshmallow on a stick in the furnace, while the flapping pigeon-winged books died on the porch and lawn of the house” [56, p. 5]. – «Йому нестерпно хочеться, як колись, у дитинстві, встромити у вогонь паличку з льодяником саме тоді, коли книжка, змахуючи,

наче голуби, крилами-сторінками, вмирають на танку й на лужку перед будинком, злітають іскристими вихорами, і чорний, від кіптяви вітер відносить їх геть» [14, с. 4].

Предикат деструкції *to die* вживається і у переносному значенні, що зафіксовано у тлумачних словниках, де три із дев'яти значень виражають саме деструкцію, решта містять переносне значення: *when people, animals, and plants die, they stop living; if a person, animal, or plant is dying, they are so ill or so badly injured that they will not live very much longer; if someone dies a violent, unnatural, or painful death, they die in a violent, unnatural, or painful way* [62].

У романі *книги* «помирають», що не можливо, адже книги – предмет, якому не властиве припинення існування через смерть. Отже, у зазначеному прикладі деструктивне дієслово *to die* вжито метафорично, тобто воно вжите у переносному значенні.

Висновуємо, що дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта у романі Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» можна поділити на три основні групи: предикати фізичного впливу, що призводить до знищення; предикати процесу знищення; предикати знищення як здійснений факт.

На сторінках роману «Із праху посталі» письменник зображує тотальне знищення суб'єкта, що складає 45,5% усього емпіричного матеріалу (46 лексем вербативів): *to (will) be (no more); to blow away; to deliver; to burn (4); to destroy (to self-destroy); to devour (2); to drown (2); to die (6); to eat; to erupt; to exist (not, did not, never were); to impale; to kill (3); to lie; to melt (3); to murder; to poison; to roast; to shatter; to shoot (2); to sink; to quench; to trap; to toll (2); to vanish*.

Розподіл за тематичними групами має наступний вигляд: предикати фізичного впливу, що призводить до знищення: *to burn (4); to devour (2); to drown (2); to melt (3); to shoot (2)*; предикати процесу знищення: *to kill (3)*; предикати знищення як здійснений факт: *to die (6)*.

Зміст роману визначає вибір лексичних одиниць, тож Рей Бредбері надає перевагу вживанню предикатів для опису фізичної деструкції макросистем. Натомість для зображення процесу знищення та його результату – відносно

невелика кількість, у порівнянні з предикатами фізичного впливу, що призводить до знищення, які налічують п'ять лексем, а решта містить по одному предикату.

На сторінках роману міститься низка метафоричних виразів із деструктивною семантикою. Зосібна натрапляємо на приклади інтертекстуальності, тобто відтворення конкретних літературних явищ інших творів через цитування. Наприклад, “*ever send to know for whom the bell tolls*” – цитата з твору Джона Донна «Медитація», який був написаний автором під час хвороби, а свої роздуми «останньої години» поет-богослов вирішив довірити паперу. Джерела надають наступне пояснення цього виразу: *необхідність відчувати свою приналежність до всього людського роду і відчувати втрату при кожній смерті, тому що вона щось забрала у людства* [Interesting Literature].

У тексті роману читаємо:

(47) “*Ask not for whom the funeral bell tolls. It tolls for thee and me and all the ghastly terribles who nameless wander in a Marley death of chains*” [57, p. 130]. – «*І не питайте, по кому похоронний подзвін. Він дзвонить по тобі, по мені і по всіх примарних кошмарах, котрі без імені блукають закутів Мерглезві ланцюги смерті*» [15, с. 98].

Отже, аналізований вираз, де предикат *to toll* не має семантики деструкції, змінює своє значення під тиском усіх елементів виразу.

Цікавою, з точки зору семантики, видається наступна метафора:

(48) “*The trees of China, they say, from their recent wars, are bereft of birds. The Orient wise are thus grounded where the trees lie empty*” [57, p. 127]. – «*Це практично не можливо... – Кажуть, на деревах Китаю після недавніх воєн уже не гніздяться птахи. А там, де порожнє дерево, східний мудрець на мілині*» [15, с. 95].

Вираз *the trees lie empty* означає «мертве дерево», оскільки, коли рослина помирає, вона опиняється на землі, про що власне йдеться у тексті. Тобто, через метафору *the trees lie empty*, письменник описав дію знищення об'єкту.

У продовженні теми розглянемо наступний приклад, що містить предикат знищення об'єктів:

(49) “When the last castles of England decay and the people waken from what they call superstition, our cousins may well be in failing health and soon be melted down to sod” [57, p. 127]. – «Коли впадуть останні її замки, а люди пробудяться від того, що звуть забобонами, нашим кузенам знову може стати зле, аж поки вони взагалі не ляжуть в землю» [15, с. 95].

Рей Бредбері фантазійно описав метод знищення потойбічної сили – через розплавлення. За нашими спостереженнями, автор надає перевагу знищенню суб’єкта через спалення, що передається семантикою англійського предиката *to burn*. У результаті, жертва або згорає – *to burn*, або тоне – *to melt*.

(50) “We are in danger, too, trapped in the tomb with an uncrucified carpenter, blown away with the burning bush as the east’s Black Cubicle cracks its mortar and falls” [57, p.136]. – «Ми теж у небезпеці, замкнені в гробниці з не розіпнутим теслею, наше полум’я задув вітер, що згасив і неопалиму купину, поки тріскаються і розпадаються стіни Чорного Куба га сході» [15, с. 102].

Зазначена метафора вживається на позначення осіб, які померли і опинились у пастці, з якої немає виходу. Предикат *to trap* у поєднанні з іменником *the tomb* вказують на спосіб знищення суб’єкту/ів.

(51) “Choose. And whether you blow away in dust at life’s end or arrive at youngness and go back to birth and within birth, that is stranger than strange, yes?” [57, p. 172]. – «Обирай. Зникнеш ти в поросі наприкінці життя або виявишся в молодості, повернешся до моменту народження» [15, с. 127].

Семантика фразового дієслова *blow smb away* містить пряму конотацію процесу деструкції – *to kill a person by shooting them* [58], але у тексті йдеться не про процес знищення об’єкту, а про його природне зникнення.

(52) “I must, dear cousin, for if I stay too long in any one place they will notice, as the months pass, that in October I was eighteen, and in November seventeen and then sixteen, and by Christmas ten, and with spring two, and then one, and then search and seek to find some flesh to mother me as I hide back in her womb to visit that Forever from whence we all came to visit Time and vanish in Eternity” [57, p. 176]. – «Я мушу, любий кузене, бо якщо лишатимуся надто довго в якомусь місці, то вони

помітять, що в жовтні мені було вісімнадцять, а в листопаді сімнадцять, а потім шістнадцять, а до Різдва всі десять, навесні два, а потім один, і потім я шукатиму тіло, в утробі якого я зможу сховатися, поки не настане одвічне Завжди, звідки ми всі прийшли в гості Часу, щоб потім зникнути у Вічність» [15, с. 130].

Дієслово *to vanish* у тлумачному словнику трактується як *to disappear or stop being present or existing, especially in a sudden, surprising way* [58], тобто «припинити існувати», «зникнути».

(53) “It is just the revelation of the hour, the meaningless alarms and excursions of the week, the panic of the single night, no one asks, but death and destruction are delivered, as the children sit with their parents behind them, frozen in an arctic spell of unwanted gossip and unneeded slander” [57, p. 207]. – «Про них ніхто не просить, але вони сіть смерть і руйнування, а діти, а також їх батьки сидять заляклі в арктичному закликанні небажаних пліток та непотрібного наклепу» [15, с. 153].

Вжита метафора описує смерть та деструкцію через недеструктивний предикат, тобто опосередковано: *to deliver – to take goods, letters, parcels, etc. to people's houses or places of work* [58] – «доставити».

(54) “And Timothy blinked and bent to watch the winged man, and the sleeping Cecy, and the Unseen Uncle (invisible save for his passing like the wind through clouds or snowstorms, or wolves running in fields of black wheat, or bats in wounded zigzag flights devouring the moon)...” [57, p. 213]. – «Тімоті моргнув і схилився, спостерігаючи за людиною з крилами, сплячою Сесі, Невидимим Дядьком (невидимим, якщо не вважати того, що він нісся вітром крізь хмари чи хуртовини, або зграя вовків – на полях чорної пшениці, або табунець кажанів – у зраненому зигзагоподібному польоті, що намагається проковтнути Місяць)... » [15, с. 156].

Предикат деструкції описує процес можливого знищення об'єкту (місяця) шляхом ковтання останнього – *to devour*.

Рей Бредбері вживає зазначений вербатив у різних дериваціях, але із семантикою знищення:

(55) “So deep in her rushing dreams was she, that she felt neither the flames, nor the dread moment when the walls fell and four human-shaped torches self-destroyed” [57, p. 85]. – «Вона так глибоко занурилася в бистрий сон, що не відчула ні полум'я, ні того жахливого моменту, коли впали стіни і спалахнули чотири факели у подобі людей» [15, с. 59].

(56) “The dumb will speak, the stupid will assume, and we are destroyed” [57, p. 207]. – «Німі говоритимуть, дурні припускать, а нас просто знищать» [15, с. 153].

(57) “Destroyed by a single phrase which, if listened to and leaned on, simply says: you do not exist, you did not exist, you never were” [57, p. 136]. – «Знищена однією фразою, тільки-но в неї повірити й покластися на неї: «Вас не існує, не існувало, вас ніколи не було»» [15, с. 103].

Отже, у наведених прикладах предикат деструкції є вербативом, який містить ядерну сему *to destroy: to damage something so badly that it cannot be used* [58] – «знищити».

(58) “Lotte flew over Persia last week and was shot with arrows” [57, p. 75]. – «Минулого тижня Лотто пролітала над Персією, і її застелили з лука» [15, с. 52].

(59) “She might as well have shot him through the heart” [57, p. 110]. – «Це практично неможливо... – З тим же успіхом вона могла вистрілити йому прямо в серце» [15, с. 80].

Обидва приклади містять предикат, який виражає процес знищення шляхом застосування вогнепальної зброї – *to shoot: to fire a bullet or an arrow, or to hit, injure, or kill a person or animal by firing a bullet or arrow at him, her, or it* [58] – «стріляти».

Деструкція або руйнація об'єкта може бути зображена за допомогою заперечень *no, not*:

(60) “*Destroyed by a single phrase which, if listened to and leaned on, simply says: you do not exist, you did not exist, you never were*” [57, p. 136]. – «Знищена однією фразою, тільки-но в неї повірити й покластися на неї: «Вас не існує, не існувало, вас ніколи не було» [15, с. 103].

На перший погляд предикат містить прямо протилежне значення знищення – *to exist: to be, or to be real* [58] – «існувати». За включення заперечних часток *no* або *not*, автор створює антонімічне значення – «неіснування», «зникнення». Рей Бредбері навмисно використовує різні граматичні форми часу, аби підкреслити неможливість *існування* як процесу взагалі.

Висновуємо, що у романі «Із праху посталі» припинення існування у більшості випадків міститься імпліцитно, а автор звертається до різних стилістичних та граматичних прийомів, аби створити специфічну атмосферу Гелловіна – свята померлих. Саме це святкування залишило у душі письменника відбиток з дитячих спогадів, які Рей Бредбері зберіг протягом усього життя.

Висновки до третього розділу

Дослідження містить комплексний аналіз дієслівних предикатів на основі двох романів американського письменника Рея Бредбері – «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі».

Аналіз зазначених романів дозволив виокремити низку предикативних одиниць із прямим або переносним значенням деструкції.

За допомогою лінгвістичного аналізу предикати-вербативи було розподілено на три основні групи:

- 1) дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта (руйнування мікроструктури);
- 2) дієслівні предикати на позначення зміни зовнішньої форми суб'єкта (руйнування макроструктури);
- 3) дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта.

За допомогою словникових дефініцій, вміщених у тлумачні словники, було з'ясовано, що переважна кількість аналізованих одиниць – полісемантичні, які містять від двох до дев'ятнадцяти значень. Варто зазначити, що семантику деструкції зазвичай містять від однієї до трьох дефініцій.

Характерною рисою таких предикатів визначаємо високий ступінь контекстуальності та образності, якщо вербатив не виражає ознаку деструкції, то набуває цього значення у контексті на сторінках аналізованих романів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дослідження дієслів деструктивної семантики, що функціонують в англійській мові, виконано у руслі двох аспектів сучасної лінгвістики – семасіології та когнітивістики.

Когнітивний напрямок вивчення мовних одиниць тісно пов'язаний з вивченням двох видів людської діяльності – мовленнєвої та когнітивної, які розглядаються у взаємозв'язку. Визначення зв'язків, які існують між одиницями мови та когніції, а також особливостей процесів сприйняття та обробки інформації, на наш погляд, можливо за допомогою різних текстів, які становлять результат функціонування мови та когнітивної системи людини.

Тексти художніх творів відображають не лише індивідуальні особливості мислення індивіда, а й демонструють когнітивну специфіку мови, яка є *категоріальним механізмом*. Мова накладає відбиток на когнітивний агент (суб'єкт), тому що останній мислить у рамках категорій та одиниць певної мови та сприймає дійсність через її призму.

Проблеми взаємодії мови та мислення містяться також і в семантиці, а особливо – у семантиці дієслівних лексем, які є одиницями складної номінації та вияскравлюють ситуацію з точки зору всієї сукупності учасників й компонентів. Досліджувані у цій роботі дієслова деструктивного впливу співвідносяться з позамовною ситуацією деструктивної дії та відображають різні аспекти визначеної ситуації (учасників та компонентів ситуації). У значення дієслівної лексеми спостерігається неоднозначний розподіл семантичних та категоріальних ознак, оскільки будь-яка ситуація дії включає кілька аспектів, що зумовлює складний характер номінації.

Деструктивність є різновидом дії, широко представленої у навколишній дійсності і виявляє її категоріальні ознаки, а отже, виступає інструментом пізнання навколишнього світу.

Із семантикою «думати, робити припущення» онтологічна, гносеологічна область, а також широка ономасіологічна представленість деструктивності в

англійській мові, дозволяють вважати цю семантичну категорію універсальною і зробити висновок про те, що вона посідає важливе місце у фундаментальній класифікації лексем англійської мови.

На підставі проаналізованої наукової літератури, ми дійшли висновку, що деструктивність, як семантична категорія, містить наступний набір семантичних ознак:

- спосіб скоєння дії;
- цілеспрямованість дії;
- результат дії;
- знаряддя та засіб дії;
- якісна чи кількісна характеристика об'єкта дії.

Всередині лексико-семантичної групи деструктивні дієслова здатні об'єднуватись та протиставлятися за названими ознаками.

Дієслівна лексема є такою частиною мови, яка найбільше пристосована для номінування динамічних аспектів навколишнього середовища. Вона досліджується у роботі в аспекті зміни одних станів на інші, оскільки дієслово містить інформацію і про перше, і про друге. Таким чином, ми спробували представити план змісту, який співвідноситься з дієслівною формою, як поліситуативний комплекс.

Дослідження виконано на матеріалі романів Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі», оскільки саме в них спостерігається широке використання деструктивних дієслів.

У межах художніх текстів було виокремлено три групи дієслів деструкції:

- 1) дієслівні предикати на позначення зміни внутрішнього стану суб'єкта (руйнування мікроструктури);
- 2) дієслівні предикати на позначення зміни зовнішньої форми суб'єкта (руйнування макроструктури);
- 3) дієслівні предикати на позначення припинення існування суб'єкта.

Серед дієслів деструктивного впливу, що відбивають людську діяльність, вживаються у значенні деструкції об'єкта індивідом у різний спосіб і з різним ступенем руйнування, було проаналізовано:

- дієслова роздільної деструктивної дії на об'єкт,
- дієслова удару;
- дієслова тиску на поверхню об'єкта;
- дієслова знищення об'єкта;
- дієслова пошкодження поверхні об'єкта.

Серед вербативів деструктивного впливу, що НЕ відображають людську діяльність, позначають руйнування внаслідок змін навколишнього середовища та деструкції об'єктів способами, властивими тваринам, було виокремлено:

- дієслова деструктивного на об'єкт в результаті природних процесів;
- дієслова деструктивної дії на об'єкт за допомогою природних пристосувань у живих істот (кігтів, зубів, жала тощо).

Крім того, виявлено, що серед універсальних моделей семантичної деривації представлені як метафоричні, так і метонімічні перенесення. Так, найбільш продуктивними та регулярними є дві моделі метафоричного перенесення: «фізичний процес → емоційна сфера» та «фізичний процес → фізіологічний стан». Також універсальними, але менш частотними є моделі метафоричного зсуву «фізичний процес → соціальна сфера»; «фізичний процес → мовна сфера». Універсальні моделі метонімічного перенесення представлені наступним зв'язком: «фізичний процес → фізична дія»; «фізичний процес → фізіологічний стан».

У ході аналізу виявлено, що універсальні та унікальні моделі семантичної деривації відбивають мовне членування навколишнього світу, а також репрезентацію його результатів у картині світу.

У дослідженні проаналізовано основні форми деструктивів, які вміщені у романи «451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі», та встановлено, що Рей Бредбері віддає перевагу дієсловам, які характеризують динаміку життя.

Перспективою дослідження є компаративний аналіз використання предикатів деструкції в інших творах Рея Бредбері для уточнення класифікації дієслівних предикатів деструкції, що впливають на вивчення ідіостилю письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алисова Т. Б. Опыт семантико-грамматической классификации простых предложений. *Вопросы языкознания*. 1970. № 2. С. 97 – 98.
2. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы. Москва, 2013. 384 с.
3. Арутюнова Н. Д. Сокровенная связка. (К проблеме предикативного отношения). 1980. Т. 39. № 4. С. 347 – 358.
4. Бабенко Н. Г. Язык русской прозы эпохи постмодерна: динамика лингвопоэтической нормы : автореф... докт. филол. наук. Санкт Петербург, 2008. 45 с.
5. Беневоленская Н. П. Литературно-эстетические корни русского постмодернизма. Санкт Петербург, 2005. 50 с.
6. Боговик О. А. Гендерна специфіка вербальної репрезентації емоційних станів (на матеріалі роману Сідні Шелдона «Nothing Lasts Forever»). *Закарпатські філологічні студії*, 2020. Випуск № 14. С. 196 – 200.
7. Боговик О. А. До визначення категорії «предикат» у мовознавчій літературі. *Англістика та американістика: зб. наук. праць*. Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2011. Випуск № 8. С. 23 – 28.
8. Боговик О. А. Парцеляція як один з елементів експресивності у системі ідіостилю Рея Бредбері (на матеріалі твору «451 градус за Фаренгейтом»). *Вісник Запорізького національного університету*. Вип. 1. 2021. С. 38 – 47.
9. Боговик О. А. Семантична класифікація предикатів. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. статей*, 2009. Випуск XXII. С. 480 – 492.
10. Боговик О. А. Семантико-синтаксична типологія предикатів знання в англійській, українській та російській мовах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 20 с.

11. Боговик О. А. Структурно-семантичні особливості речень із предикатами знання. *Науковий вісник. Серія: Філологічні науки. Мовознавство: зб. наук. пр. ВНУ ім. Лесі Українки*, 2011. Випуск № 3, ч. 2. С. 5 – 9.
12. Боговик О. А. Синонімія предикатів знання. *Англістика та американістика: зб. наук. праць*. Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. Випуск № 7. С. 222 – 228.
13. Боташева Ф. Т. Семантические особенности глаголов тюркского происхождения в русском языке. 2005. 144 с.
14. Бредбері Р. 451 за Фаренгейтом/ перекл. з англ. Є. Крижевича. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2020. 272 с.
15. Бредбері Р. Із праху посталі: роман / перекл. з англ. Д. Миколенко, М. Томахів, М. Шурпик, К. Грицайчук, А. Пітика. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2019. 176 с.
16. Верба Л. Г., Верба Г. В. Граматика сучасної англійської мови: довідник. Київ: ТОВ ВП Логос-М, 2006. 342 с.
17. Винокур Г. О. Филологические исследования: Лингвистика и поэтика. Москва : Наука, 1990. 452 с.
18. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ, 1988. 256 с.
19. Гак В. Г. К проблеме синтаксической синтагматики. *Проблемы структурной лингвистики*. 1971. Москва : Наука, 1972. С. 367 – 395.
20. Гумилёв Л. Н. Этногенез и биосфера земли. Ленинград : Гидрометеиздат, 1990. 526 с.
21. Даугатс Э. Ю. Исследование семантической области слов, выражающих понятие прекращение жизни человека в современном немецком языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Минск, 1973. 189 с.
22. Єрмоленко С. Я. Методи стилістичних досліджень. *Українська лінгвостилістика XX–початку XXI ст.: система понять і бібліографічні джерела*. Київ: Грамота, 2007. 844 с.

23. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи. Москва : КомКнига, 2007. 312 с.
24. Киселева М. И. Творчество Рэя Брэдбери. Традиция и современный литературный контекст. автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01. 05. Нижний Новгород, 1993. 20 с.
25. Кубрякова Е. С., Шахнарович А. М., Сахарный Л. В. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи. Москва : Наука, 1991. 240 с.
26. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2001. 361 с.
27. Кузнецова Э. В. Русские глаголы «приобщения объекта» как функционально-семантический класс слов (К вопросу о природе ЛСГ) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Свердловск, 1974. 27 с.
28. Лукин В. А. Художественный текст. Основы лингвистической теории и элементы анализа. Москва : Ось, 1999. С. 89 – 192.
29. Маркина Н. В. Художественный мир Рэя Брэдбери: традиции и новаторство: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03. Самара, 2006. 222 с.
30. Морозова Т. С. Структура словообразовательных парадигм природных деструктивных глаголов. Актуальные проблемы русского словообразования. Ташкент, 1978. С. 152 – 156.
31. Николаева Т. Г. Предикатно-аргументная структура как концептуальная основа пропозиции предложения. *О Вы, которых ожидает отечество: Сб. научных трудов молодых учёных, аспирантов, студентов.* Самара, 2006. С. 153 – 62.
32. Николаева Т. Г. Референциальный и модальный аспекты пропозиционального содержания английского предложения. *Высшее гуманитарное образование XXI века: проблемы и перспективы: материалы пятой международной научно-практической конференции.* Самара, 2012. С. 271 – 275.
33. Николаева Т. Г. Семантические типы предикатов в английском языке. *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Серия: Гуманитарные науки.* 2016. №. С. 146 – 150.

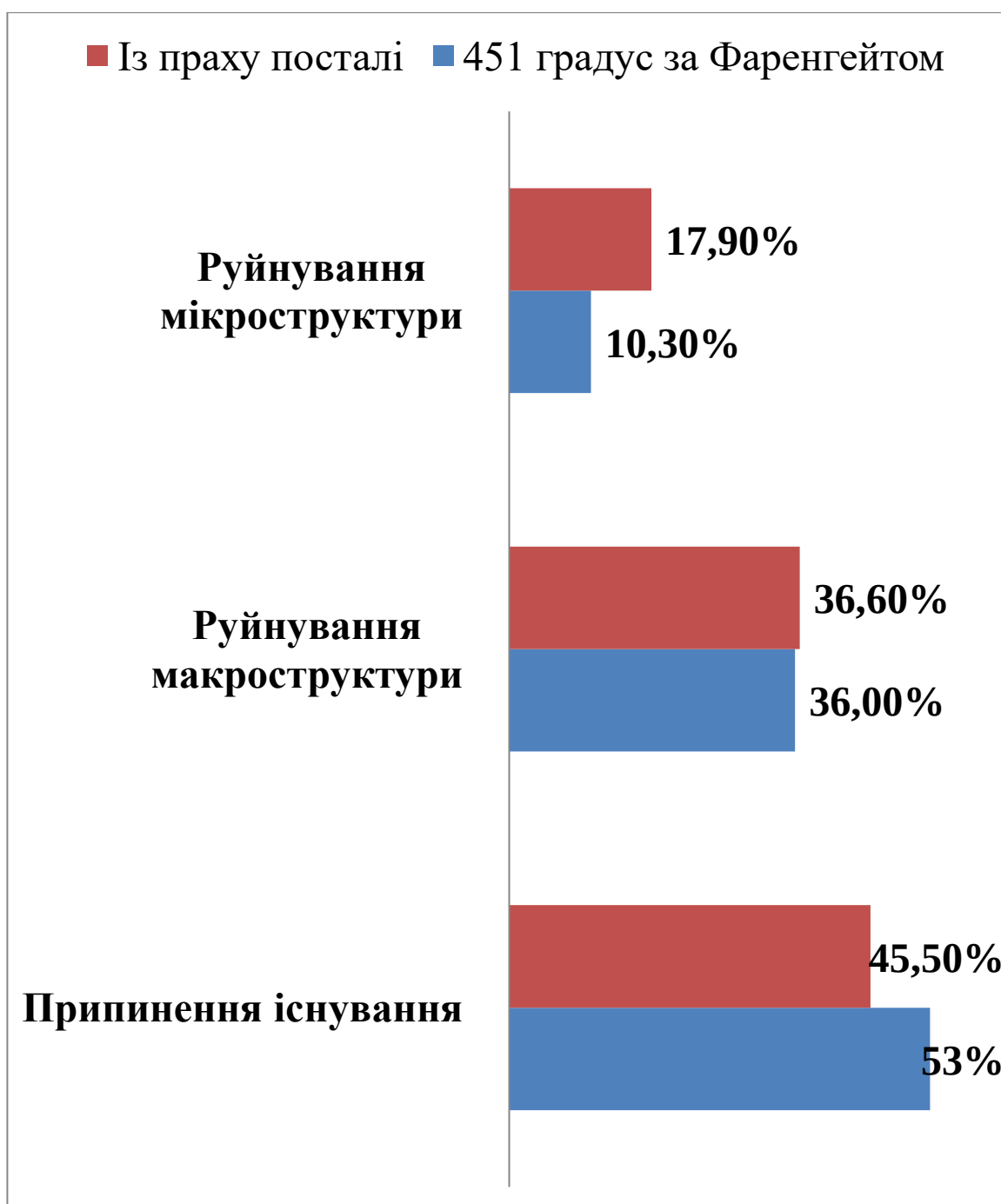
34. Ожоган А. В. Семантика і валентна структура предикатів руйнування в німецькій та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Кіровоград, 2010.
35. Пащенко Ю. А. Предикативность и предикат в лингвистике и логике. *Вестник Таганрогского института им. А.П. Чехова*. 2006. №. 2. С. 70 – 72.
36. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью (Референциальные аспекты семантики местоимений). Москва, 2001. 288 с.
37. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. Москва, 1956. 511 с.
38. Пославська Н. М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ, 2006. 20 с.
39. Потапенко Т. А. Лексико-семантическая характеристика глаголов с общим значением разрушительного воздействия на объект. *Филол. науки*. 1983. № 2. С. 50 – 56.
40. Селиверстова О. Н. Семантические типы предикатов. Москва : Наука, 1982. 370 с.
41. Сибирцева Е. И. Мир людей и мир машин в рассказах Рэя Бредбери. *Вестник КРАУНЦ. Гуманитарные науки*. 2014. №. 1 (23). С. 62 – 65.
42. Словник української мови (СУМ). URL: <http://sum.in.ua/s/sum> (дата звернення 20.04.2021).
43. Степанов Ю. С. Методы и принципы современной лингвистики. Москва, 2013. 312 с.
44. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва : Наука, 1986. 143 с.
45. Фаткуллина Ф. Г. Концепт «деструкция» и способы его представления в русском языке. *Русистика*. 2010. №. 3. С. 57 – 66.
46. Филлмор Ч. Дело о падеже. *Новое в зарубежной лингвистике*. М., 1981. С. 400 – 444.

47. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания. *Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка*. Москва :, 1988. Вып. 23. С. 52 – 92.
48. Фрейд З. Психоаналитические этюды. Минск: Попурри, 1997. 600 с.
49. Чейф У. Значение и структура языка. Москва, 2009. 424 с.
50. Шабанова Т. Д. Семантическая модель английских глаголов зрения. Москва : Иностранный язык. РАН. Уфа, 1998. 198 с.
51. Шахматов А. А. Синтаксис рус. языка. 2-е изд. Ленинград, 1941. 620 с.
52. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. Москва, 1973. 278 с.
53. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Москва, 1969. 428 с.
54. Щерба Л. В. Опыт лингвистического толкования стихотворения «Сосна» Лермонтова в сравнении с ее немецким прототипом. *Избранные работы по русскому языку*. Москва : Учпедгиз, 1959. 492 с.
55. Bezrukov A., Bohovyk O. Creating Communicative Space and Textual Reality via Emotiogenic Means in Fictional Discourse. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. Vol. 13, No. 1, 2021. P. 1–14. URL: <https://dx.doi.org/10.21659/rupkatha.v13n1.21> (дата звернения 10.10.2021)
56. Bradbury R. Fahrenheit 451. Gallimard, 2000. 124 p.
57. Bradbury R. From the Dust Returned. Avon, 2002. 269 p.
58. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернения 25.08.2021)
59. Card N. The posh booze cruise. (2008). URL: <https://www.theguardian.com/> (дата звернения 25.08.2021)
60. Carrington D. Humans just 0.01% of all life but have destroyed 83% of wild mammals-study (2018). URL: <https://www.theguardian.com/> (дата звернения 25.08.2021)
61. Cochrane L. From fishermen to ravers: why we can't kick the bucket hat. (2019). URL: <https://edition.cnn.com/> (дата звернения 25.08.2021)

62. Collins Dictionary URL: <https://www.collinsdictionary.com> (дата звернення 25.08.2021)
63. Coren A., Sidhu S., Tim Lister and Abdul Basir Bina, CNN Taliban fighters execute 22 Afghan commandos as they try to surrender (2021). URL: <https://edition.cnn.com/> (дата звернення 25.08.2021)
64. Jha A. Tornadoes: Where does their destructive power come from? (2011). <https://www.theguardian.com/> (дата звернення 25.08.2021)
65. Harkup K. 'The Devil's element': the dark side of phosphorus (2017). URL: <https://www.theguardian.com/> (дата звернення 25.08.2021)
66. Ipsen G. Der Alte Orient und die Indogermanen. *Festschrift fur W. Streiberg*. Heidelberg, 1924. p.
67. Longman Dictionary. URL: [https:// www.ldoceonline.com /](https://www.ldoceonline.com/) (дата звернення 25.08.2021)
68. Lyons J. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1977. Vol. 1. 388 p
69. McCahill M. American Interior review – Gruff Rhys goes west. (2014). URL: <https://www.theguardian.com/> (дата звернення 25.08.2021)
70. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення 25.08.2021)
71. Rawnsley A. My Life, Our Times by Gordon Brown review – formidable but destructively flawed (2017). URL: <https://www.theguardian.com/> (дата звернення 25.08.2021)
72. Reverso Dictionary. URL: <https://www.reverso.net/dictionary> (дата звернення 25.08.2021)
73. Thesaurus. URL: <https://www.thesaurus.com/> (дата звернення 25.08.2021)
74. Vendler Z. Verbs and Times. Fact and Events. *Linguistics in philosophy*. Ithaca, New York, 1967. P. 95 – 147
75. Weissberg J. Theoretische Grundlagen der deutschen Grammatik. Siegen, 2003. S. 125

76. Wilson J. Explosives and weaponry found at US far-right protests, documents reveal (2021). URL: <https://www.theguardian.com/> (дата звернення 25.08.2021)

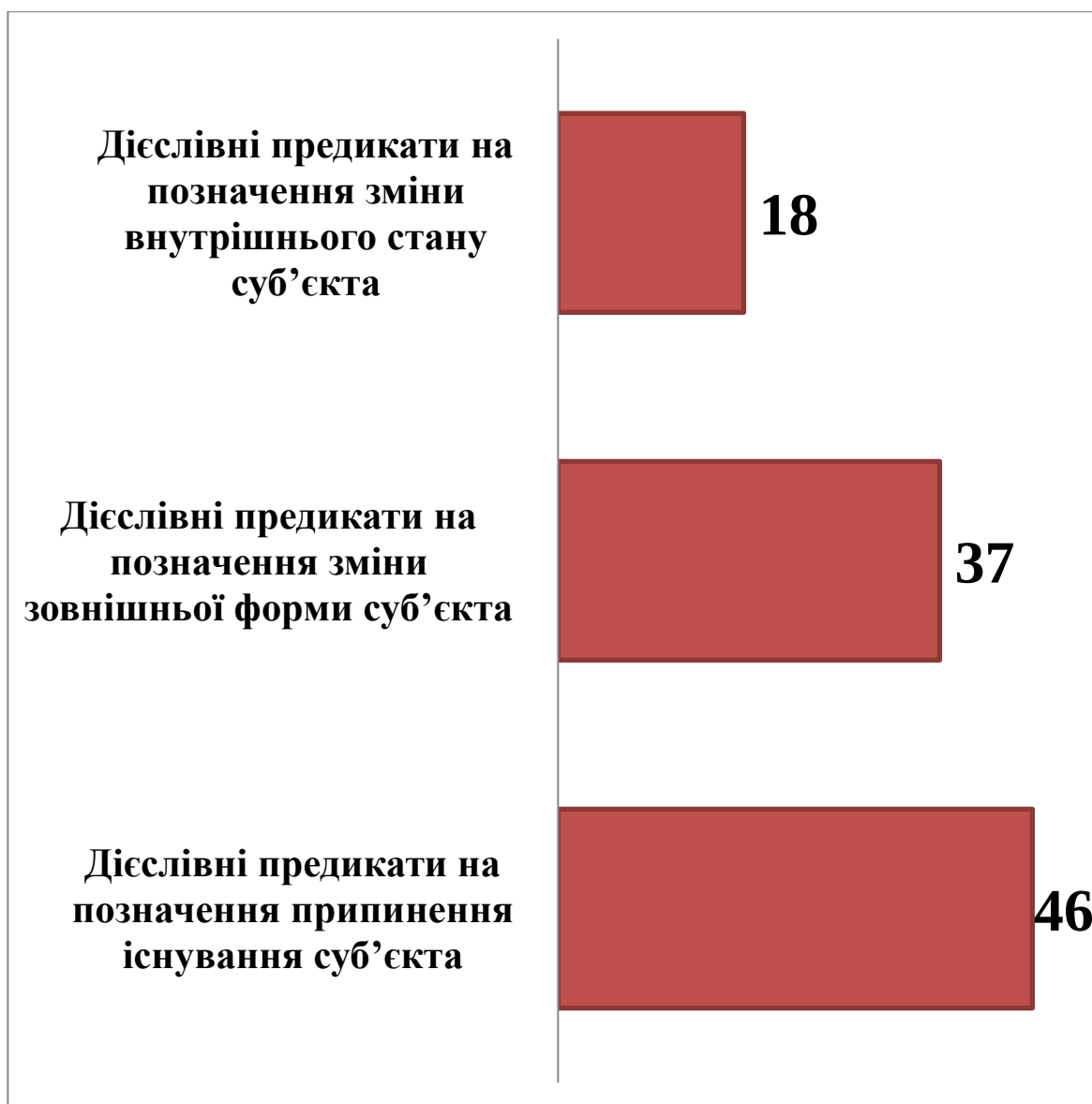
**Компаративний аналіз предикатів деструкції
у романах Рея Бредбері
«451 градус за Фаренгейтом» та «Із праху посталі»**

**Кількісний аналіз предикатів деструкції
у романі Рея Бредбері
«451 градус за Фаренгейтом» (лексичні одиниці)**

**Кількісний аналіз предикатів деструкції
у творах Рея Бредбері
«Із праху посталі» (лексичні одиниці)**

**Кількісний аналіз предикатів деструкції
у романі Рея Бредбері
«Із праху посталі» та «451 градус за Фаренгейтом» (лексичні одиниці)**

SUMMARY

Modern linguists do not ignore the study of verbs' semantic classes, which is due to the relevance of the functional and semantic side of language's study, as well as the fact that verb vocabulary denotes not individual phenomena, but phenomena-situations, phenomena-actions. In the current work, we consider verb units as a means of representing destructiveness within the fiction text. The choice of verbs as a creative base is due to the fact that they occupy a central place in the language system, because "a sentence without a verb or without a predicative word does not exist" [37, p. 91], which determines their "great word-forming opportunities to replenish the vocabulary" [18, p. 44].

It is possible to know the specifics of the thinking process with the help of words, and the study of "semantics and compatibility of words – is a way to learn about ethnocultural worldview, because the boundaries of the conceptual and cultural world a person determines with language" [10, p. 6]. According to researchers, the language of fiction is as close as possible to the conversational style, based on the conversational element, capturing the dynamics of society and modeling it in the artistic world of the text [4; 5]. The authors create their works based on colloquial style, so the language of literature, among other characteristics, is characterised by non-normativity, aggression, desemantisation and destruction.

In our opinion, the study of verbs on the material of fiction is especially important, because, as G. Vinokur notes, this approach allows "to clarify the state of this language in this era, in this social environment and within this territory" [17, p. 36], to consider the peculiarities of language system functioning, as well as to reveal and describe the laws of the author's style, the author's use of language units.

The main purpose of philological interpretation of fiction, according to the classical interpretation of L. Shcherba, is "demonstration of those linguistic means by which the ideological and related emotional content of literary works is expressed" [54, p. 7]. It is the analysis of language that provides scientific confirmation of

philological interpretation as a special type of cognition, as a “way of reconciling the form of the text with its content” [28, p. 6].

The relevance of the study is determined primarily by the interest of modern linguistics in the actualisation of certain conceptual fragments of reality, attention to the linguistic means of destructive components’ representation in fiction, which takes into account the human factor in language and considers the latter in close connection with thinking and practice.

Verbs with destructive semantics, which are one of the largest and most used thematic classes of predicates in both English and Ukrainian, are quite fully studied in terms of their formative, word-forming, morphological and syntactic organization [2; 30, p. 152–156; 39, p. 50–56; 38; 34]. However, the units that make up this lexical-semantic group have not yet been analysed on the basis of Ray Bradbury’ “Fahrenheit 451” and “From the Dust Returned”.

Classification into different semantic groups and the study of verb vocabulary contributes to the conclusion of the corpus of languages, clarification of vocabulary in modern linguistics, analysis of speakers’ linguistic preferences and selection of writers’ lexical units, which characterizes their idiosyncrasies.

The object of research is verb vocabulary, which is used to convey destructive phenomena and situations in the works of the American writer R. Bradbury’ “Fahrenheit 45” and “From the Dust Returned”.

The subject of the research is the semantic typology of destructive predicates based on R. Bradbury’ “Fahrenheit 451” and “From the Dust Returned”.

The aim of the study is to differentiate destructive predicates depending on their semantics, to identify patterns and features of verb vocabulary that express destructive phenomena and situations in R. Bradbury’ “Fahrenheit 451” and “From the Dust Returned”.

Purpose of the research leads to specific objectives of the study:

- to single out the verbal vocabulary that R. Bradbury uses to denote destructive phenomena and situations in these novels;
- to characterise scientific methods for research;

- to analyse the place of predicates in English, outline the features of their functioning in the literary text;
- to make an attempt in typology the predicates of destruction, depending on the nature of their use;
- to describe the peculiarities of the destructive verbs in R. Bradbury’ “Fahrenheit 451” and “From the Dust Returned”.

Due to the tasks and the object of study, the following methods are used:

- method of continuous sampling – to select the lexical units required for analysis;
- philological – for the fiction analysis of artistic texts in relation to the linguistic features embodied in them;
- structural – for systematisation and typology of destructive verbs ;
- quantitative analysis – to ensure the reliability of the results of the study;
- descriptive – for the interpretation of the chosen lexis, including component and contextual analysis to trace changes in the semantic structure of the verb.

Theoretical value. The results of the master’s work can serve as data for further research of destructive predicates and their types.

Practical value of the work is due to the possibility of applying the conclusions and materials of the study in order to improve the understanding of the text and its adequate interpretation; to create lecture courses in English, fiction, linguistics.

Work structure. Diploma paper consists of an introduction, three chapters, conclusions, appendices, and a list of references. The total volume is 91 pages, the main text is 75 pages. The bibliography has 76 items (including 21 in foreign languages).